

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Neoficialus vertimas

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA VALIULIENĖ PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 33234/07)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2013 m. kovo 26 d.

Šis sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

Byloje Valiulienė prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Guido Raimondi,
teisėjų Danutės Jočienės,
Dragoljub Popović,
András Sajó,
Işıl Karakaş,
Paulo Pinto de Albuquerque,
Helen Keller,

ir skyriaus kanclerio Stanley Naismith,

po svarstymo uždarame posėdyje 2013 m. vasario 19 d.
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos pilietė Loreta Valiulienė (toliau – pareiškėja), kuri 2007 m. liepos 11 d. Teismui pateikė peticiją (Nr. 33234/07) pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjai atstovavo nevyriausybinės organizacijos *Žmogaus teisių stebėjimo instituto* direktorius H. Mickevičius. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovė E. Baltutytė.

3. Pareiškėja teigė, kad valstybė neapgynė jos nuo smurto artimoje aplinkoje. Be to, ji skundėsi, kad jos inicijuotas baudžiamasis procesas buvo beprasmis, nes nusikaltimus padaręs asmuo liko nenubaustas.

4. 2011 m. kovo 7 d. peticija perduota Vyriausybei. Taip pat buvo nutarta iš karto spręsti dėl peticijos priimtumo ir esmės (Konvencijos 29 straipsnio 1 dalis).

5. 2011 m. rugsėjo 1 d. Vyriausybė pateikė Teismui vienašalę deklaraciją, kuria pripažino Konvencijos 8 straipsnio pažeidimą. 2012 m. birželio 5 d. Teismas išnagrinėjo Vyriausybės vienašalę deklaraciją ir nusprendė jos nepriimti.

FAKTAI**I. BYLOS APLINKYBĖS**

6. Pareiškėja gimė 1976 m. ir gyvena Panevėžyje.

7. Pareiškėja teigė, kad tarp 2001 m. sausio 3 d. ir vasario 4 d. ją penkis kartus sumušė jos sugyventinis J.H.L., Belgijos pilietis. Ji teigė, kad buvo

smaugiama, tampoma už plaukų, mušama į veidą, spardoma į nugarą ir kitas kūno dalis.

8. Pareiškėjos sužalojimai užfiksuoti teismo ekspertizių metu. Jų rezultatai tokie:

(i) 2001 m. sausio 5 d. išvada dėl sausio 3 ir 4 dienomis patirtų sužalojimų: poodinės kraujosruvos kairiojo klubo ir šlaunies srityse;

(ii) sausio 8 d. išvada dėl sausio 7 d. patirtų sužalojimų: nubrozdinimai dešiniajame skruoste ir žaste;

(iii) sausio 30 d. išvada dėl sausio 29 d. patirtų sužalojimų: kraujosruvos ant dešinėsios akies voko ir skruosto, kairiojo smilkinio, blauzdos ir nubrozdinimas kairiosios blauzdos srityje;

(iv) vasario 7 d. išvada dėl vasario 4 d. patirtų sužalojimų: poodinė kraujosruva veide.

Kiekvieną kartą ekspertai konstatuodavo, kad patirti lengvi kūno sužalojimai, nesukėlę trumpalaikio sveikatos sutrikimo.

A. Ikitėisminis tyrimas dėl sužalojimų

9. 2001 m. vasario 14 d. pareiškėja Panevėžio miesto apylinkės teismui pateikė prašymą iškelti baudžiamąją bylą privataus kaltinimo tvarka. Ji teigė, kad J.H.L. ją penkis kartus sumušė ir pateikė detalių paaiškinimą:

“Gyvenau su J.H.L. nuo 1996 metų. Pastaruoju metu jis ėmė priekabauti prie manęs ir mane mušti.

2001 m. sausio 3 d. apie 20 val. grįžau namo ir radau J.H.L. neblaivų; jis lupinėjo grindų plyteles. Ėmiau jam priekaištauti dėl tokio elgesio, o jis ėmė tampyti mane už drabužių. Aš pritūpiau, tuomet jis spyrė man į šonkaulius ir sėdmenis, mėgino mane smaugti ir tampė už plaukų. Kai jis nurimo, išėjau į kitą kambarį.

Kitą rytą, t.y. 2001 m. sausio 4 d. apie 9 val., J.H.L. man pareiškė, kad jei nebegyvensiu su juo ir nesielsiu taip, kaip jis nori, jis viską pasiims iš buto, o mane privers sumokėti už tai, ką padariau. Kai pasiūliau pasikalbėti apie viską, jis supyko ir vėl ėmė mane spardyti ir mušti. Jis man trenkė kelis kartus į įvairias kūno vietas. Po to jis išėjo, o aš nuėjau pas savo draugę G.V. Ji matė, kad buvau sumušta, ir aš jai papasakojau, kas nutiko.

2001 m. sausio 7 d. apie 17 val. 30 min. grįžusi namo vėl radau neblaivų J.H.L. Jis pradėjo man priekaištauti, kodėl kreipiausi į medicinos ekspertus dėl ankstesnių sumušimų, vijo mane iš namų. Po to jis iškviėtė policiją. Vėliau, kai policijos pareigūnai nesiėmė jokių veiksmų išvyko (pasiūlė man kitą dieną atvykti į policijos nuovadą), J.H.L. supyko, išstūmė mane į laiptinę ir smogė į veidą. Išgirdę triukšmą į laiptinę išėjo ir įvyki matė kaimynai B. ir J. iš 51 ir 52 butų.

2001 m. sausio 29 d. apie 18 val. 30 min. man grįžus iš mokyklos, J.H.L. supykęs dėl griūvančių mūsų santykių (vengdama konfliktų nenakvojau manuose) puolė vėl mane mušti – koja spyrė į veidą, liemenį, kitas kūno vietas, trenkė į galvą. Kai J.H.L. pagaliau liovėsi mane mušęs, išėjau pas draugę J.V., gyvenančią tame pačiame name, bute Nr. 34.

2001 m. vasario 4 d. apie 20 val. man būnant namuose neblaivus J.H.L. supyko, kad liečiau jam neiekvoti elektros energijos (už ją moku aš, nes butas yra mano vardu ir sutartis dėl energijos tiekimo sudaryta su manimi), ir smogė man į veidą. Po šio smūgio

jis užstojo buto duris, neleisdamas man išeiti iš buto. Bijodama būti dar labiau sumušta, buvau priversta bėgti iš buto pro langą. Šį įvykį turėjo matyti (ar bent jau girdėti triukšmą) pas J.H.L. buvusi man nepažįstama mergina. Pabėgusi iš buto aš nubėgau pas kaimyną R. į butą Nr. 48, iš kur paskambinau į policiją. Mane sumuštą matė kaimynė iš buto Nr. 47. Nežinau jos pavardės.

Dėl sumušimų kreipiausi į teismo medicinos ekspertus, kurie man nustatė lengvus kūno sužalojimus.”

10. Prašyme teismui pareiškėja teigė, kad besikartojantis smurtas jos atžvilgiu atitiko tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso (toliau – senasis Baudžiamasis kodeksas) 116 straipsnio 3 dalyje numatytą nusikaltimą – lengvą kūno sužalojimą. Ji prašė, kad teismas J.H.L. atžvilgiu iškeltų baudžiamąją bylą ir kad jis būtų nubaustas pagal pirmiau minėtą kodekso straipsnį. Pareiškėja pateikė 5 kaimynų, kuriuos norėtų kviesti liudyti į teismą, vardų ir adresų sąrašą. Be to, ji prašė teismo išreikalauti iš Panevėžio miesto policijos įrodymus apie jos sumušimus. Pareiškėja taip pat pateikė medicinines išvadas dėl jos sužalojimų.

11. 2001 m. gegužę Panevėžio miesto policija informavo pareiškėją, kad “atsakydami į Jūsų 2001 m. gegužės 9 d. skundą, informuojame, kad dėl jūsų asmeninių nesutarimų su J.H.L. patariame kreiptis į Panevėžio miesto apylinkės teismą dėl privataus kaltinimo bylos iškėlimo”.

12. 2001 m. gegužės 8 d. apklausiamą dėl jos konfliktų su J.H.L. pareiškėja tyrėjui nurodė, kad ji su J.H.L. nuo 1996 m. iki 1999 m. gyveno Belgijoje. 2000 m. ji grįžo į Lietuvą, ir J.H.L. ją čia lankydavo. 2000 m. ji pardavė jam dalį buto Statybininkų g. 22–46, Panevėžyje. 2001 m. pradžioje, kai ji jau nebenorėjo tęsti santykių su J.H.L., jis ėmė ją įžeidinėti, grasino subjauroti jai veidą ir ją sužaloti. Grasinimai tęsėsi reguliariai. Pareiškėja pripažino teismui, kad dėl grasinimų nesikreipė į policiją, nes pareigūnai jai sakydavo, kad ji turi kreiptis į teismą ir iškelti bylą J.H.L. civilinio proceso tvarka. Ji taip pat aiškiai leido suprasti, kad grasinimus vertino rimtai.

13. 2002 m. sausio 21 d. Panevėžio miesto apylinkės teismo teisėjas persiuntė pareiškėjos skundą Panevėžio miesto prokurorui, įpareigodamas pradėti ikiteisminį tyrimą, kad bylos nagrinėjimas neužsitęstų. Pagrįsdamas reikalavimą pradėti tyrimą, teisėjas pažymėjo, kad J.H.L. eilę kartų neatvyko į teismo posėdį.

14. Pareiškėjos atsikirtimuose į Vyriausybės poziciją dėl peticijos priimtumo ir esmės ji Teismui pateikė 2001 m. birželio 12 d. elektroninio laiško (olandų kalba), kurį pareiškėjos adresu siuntė Y.L., kaip vėliau paaiškėjo – J.H.L. sūnus, kopiją. Laiške rašoma:

“(…) Aš pas tave atvyksiu ir tada pamatysime, kas nutiks. Vienas dalykas, kurį galiu tau pasakyti, [yra tai], kad gali užmiršti savo ir savo draugo gyvenimą, galiu tau tai pažadėti. Jau užsisakyk sau neįgaliojo vežimėlį. Mes su draugais tave sučiupsim, ir tu pamatysi, kokie yra tikri banditai, tokių Lietuvoje niekada nematei. Tėvas dėl tavęs padarė viską, o dabar pažvelk į save. Manai, galime tai palikti, kaip yra? Esi niekinga gatvės kekšė.”

15. 2002 m. vasario 1 d. ikiteisminio tyrimo tyrėja nutarė J.H.L. atžvilgiu pradėti tyrimą, įtariant jį sistemingai sukėlus lengvus kūno sužalojimus pareiškėjai (senojo Baudžiamojo kodekso 116 straipsnio 3 dalis).

16. Remiantis 2002 m. gruodžio 11 d. policijos tyrėjos D.D. tarnybiniu pranešimu, policijos pareigūnai buvo kviesti į pareiškėjos ir J.H.L. butą du kartus, t.y. 2001 m. sausio 7 d. ir vasario 4 d. Pareiškėja policijai sakė, kad J.H.L. ją ižeidinėjo ir mėgino išmesti ją iš buto. Abiem atvejais policija J.H.L. įspėjo. Tyrėja pabrėžė, kad tais dviem atvejais pareiškėja policijai nieko neužsiminė dėl sužalojimų. 2001 m. sausio 15 d. pareiškėja parašė policijai, kad J.H.L. iškeikė ją ir neįleido į butą, tačiau ji neminėjo fizinių sužalojimų.

17. 2002 m. J.H.L. buvo pareikšti kaltinimai dėl tyčinio ir sistemingo pareiškėjos žalojimo, sukėlusio lengvą kūno sužalojimą. Tyrimas daugybę kartų buvo sustabdytas ir atnaujintas, nes J.H.L. neatvyko į teismą ir pasislėpė. Kiekvieną kartą pareiškėja skųsdavo tyrimo sustabdymą.

18. 2002 m. gruodį policijos tyrėja D.D. nutarė, kad nėra pakankamai įrodymų, pagrindžiančių J.H.L. kaltę dėl pareiškėjos sumušimo. Pareiškėjai apskundus tokį sprendimą, prokuroras jį panaikino remiantis tuo, kad ikiteisminis tyrimas nebuvo pakankamai kruopštus.

19. 2003 m. sausio 21 d. policijos tyrėja D.D. vėl nutarė nutraukti ikiteisminį tyrimą, motyvuodama, kad nėra įtikinamų įrodymų, kad J.H.L. padarė nusikaltimus prieš pareiškėją, ir kad visos priemonės nustatyti tiesą jau panaudotos. Tyrėja pabrėžė, kad mėnesio laikotarpyje, kai tariamai buvo smurtaujama, policija į butą kviesta tik du kartus dėl „šeimyninių kivirčų“, ir kad pareiškimuose policijai pareiškėja nesiskundė dėl to, kad J.H.L. ją būtų užpuolęs fiziškai. Ji tik skundėsi, kad buvo apšaukta ir kad jis atsisakė įleisti ją į butą, kuriuo jiedu dalinasi kaip bendrasavininkai. Tyrėja neatmetė galimybės, kad pareiškėja iniciavo baudžiamąjį tyrimą dėl neišspręstų tarpusavio finansinių ginčų.

2003 m. vasario 10 d. tyrėjos nutarimą patvirtino prokuroras. Pareiškėja apskundė šiuos du nutarimus ir 2004 m. vasario 9 d. aukštesnysis prokuroras atnaujino procesą, nes „baudžiamosios bylos tyrimas nebuvo [pakankamai] kruopštus“.

20. 2004 m. kovo 17 d. Panevėžio miesto prokuratūra nutarimu patenkino pareiškėjos prašymą nuo bylos nušalinti tyrėją D.D. dėl jos šališkumo. Prokuroras taip pat pabrėžė, kad baudžiamasis tyrimas buvo vilkinamas.

21. 2005 m. birželio 10 d. prokuroras nusprendė, kad ikiteisminio tyrimo metu „buvo nustatyta“, kad 2001 m. sausio – vasario mėn. pareiškėja bute, esančiame Statybininkų g. 22-46, Panevėžyje, penkis kartus buvo smaugiama, mušama ir spardoma. Dėl to ji patyrė lengvą kūno sužalojimą. Prokuroras taip pat nurodė, kad „J.H.L. įtariamas padaręs šiuos nusikaltimus“. Vis dėlto jis nutarė nutraukti ikiteisminį tyrimą, nes 2003 m. pasikeitė įstatymas, tad baudžiamasis procesas dėl lengvo kūno sužalojimo turėjo būti pradėtas privataus kaltinimo tvarka. Be to, prokuroro nuomone, baudžiamajam persekiojimui bendra tvarka nebuvo pagrindo, nes byla nepateko į naujojo Baudžiamojo proceso kodekso 409 straipsnio reguliavimo

sritį (žr. šio sprendimo 36 punktą), t.y. prokuroras nelaikė šio nusikaltimo „turinčiu visuomeninę reikšmę“. Todėl imtis atitinkamų veiksmų ir kreiptis į teismą privataus kaltinimo prieš J.H.L. tvarka buvo pareiškėjos reikalas.

22. Pareiškėja apskundė nutarimą teigdama, kad ji jau kreipėsi į teisėsaugos institucijas dėl patirtų sužalojimų prieš ketverius metus ir kad tuomet inicijavo procesą privataus kaltinimo tvarka. Vis dėlto, teisėjas perdavė jos skundą prokurorui, kuris pradėjo ikiteisminį tyrimą. Tyrimas tęsėsi po 2003 m. gegužės 1 d., kai įsigaliojo naujasis Baudžiamojo proceso kodeksas. Dėl šių aplinkybių pareiškėja turėjo pagrindą manyti, kad kaltinimą byloje palaikė prokuroras. Atsižvelgiant į tai, kad prieš pranešdamas pareiškėjai, jog nepalaikys kaltinimo J.H.L., prokuroras laukė dvejus metus, jo poziciją buvo sunku suprasti. Pareiškėjos nuomone, toks nutarimas pažeidė principą, kad nusikaltimai turi būti ištiriami greitai, o kaltas asmuo tinkamai nubaustas. Jei prokuroras manė, kad pareiškėjos atveju byla turi būti pradėta privataus kaltinimo proceso tvarka, jis apie tai turėjo informuoti pareiškėją iškart po įstatymų pakeitimo 2003 m. gegužės 1 d. Tokiu būdu baudžiamasis procesas aiškiai užtruko pareiškėjos nenaudai, nes iki tos dienos kaltoji šalis liko nenubausta ir pareiškėja negalėjo patraukti jo atsakomybėn. Galiausiai ji teigė, kad artėjo J.H.L. patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties termino pabaiga (žr. šio sprendimo 34 punktą).

23. 2005 m. liepos 19 d. Panevėžio miesto apylinkės prokuratūros vyriausiojo prokuroro pavaduotojas atmetė pareiškėjos skundą.

24. Pareiškėja pateikė skundą Panevėžio miesto apylinkės teismui, vėl kartodama, kad artėja J.H.L. patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties termino pabaiga. Jei ji būtų priversta iš naujo pradėti procesą, teismo sprendimas būtų pavėluotas.

25. 2005 m. rugsėjo 15 d. Panevėžio miesto apylinkės teismas paliko galioti prokuroro sprendimą ir atmetė pareiškėjos skundą. Teismas pažymėjo, kad pagal naujojo Baudžiamojo proceso kodekso 409 straipsnį prokuroras turėjo teisę, bet ne pareigą, pradėti ikiteisminį tyrimą. Bylos medžiagoje nebuvo informacijos, rodančios viešąjį interesą arba tai, kad auka negali apginti savo teisių privataus kaltinimo tvarka. Nutartis buvo galutinė ir neskundžiama.

B. Privataus kaltinimo procesas

26. 2005 m. rugsėjo 28 d. pareiškėja pateikė skundą Panevėžio miesto apylinkės teismui, aprašydama penkis smurto epizodus, kurie įvyko 2001 m. sausio 3 d. – vasario 4 d., ir reikalaudama, kad J.H.L. būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn privataus kaltinimo tvarka dėl lengvo kūno sužalojimo. Ji neužsiminė apie kitus netinkamo fizinio ar psichologinio elgesio atvejus.

27. Remdamasis teismo medicinos ekspertų išvadomis ir pareiškėjos liudijimu, posėdžio metu Panevėžio miesto apylinkės teismas nusprendė, kad J.H.L. veiksmai atitinka naujojo Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio

1 dalyje numatytą nusikaltimą – nežymų sveikatos sutrikdymą. Teismas, atsižvelgdamas į tai, jog patraukimo baudžiamajon atsakomybėn senaties terminas šiems nusikaltimams buvo vieneri metai, 2005 m. gruodžio 15 d. nutartimi atsisakė pradėti baudžiamąjį procesą suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui.

28. Pareiškėja apskundė nutartį, teigdama, kad jos užpuolikas liks nenubaustas, taip pažeidžiant jos teises, numatytas Konvencijoje, tačiau ji nenurodė konkrečios nuostatos.

29. 2006 m. sausio 4 d. Panevėžio apygardos teismas kitaip išaiškino baudžiamojo proceso taisykles, susijusias su senaties terminais dėl konkrečių nusikaltimų, ir nustatė, kad senaties terminas yra penkeri metai, todėl patenkino pareiškėjos apeliacinį skundą.

30. 2006 m. vasario 21 d. apylinkės teismas vėl atsisakė pradėti baudžiamąjį tyrimą privataus kaltinimo tvarka, nes paskutinį kartą pareiškėja J.H.L. buvo sužalota 2001 m. vasario 4 d., t.y. suėjo penkerių metų baudžiamosios atsakomybės senaties terminas.

31. Pareiškėja apskundė nutartį, pabrėždama, kad nors ji teismams pateikė skundą dėl J.H.L. patraukimo atsakomybėn iškart po jos sumušimo, baudžiamasis procesas truko metų metus dėl prokurorų ir teismų klaidų bei neveikimo. Dėl to jos užpuolikas prokurorų nebuvo persekiojamas baudžiamąja tvarka, o jos mėginimai tai padaryti privataus kaltinimo tvarka buvo beprasmiški.

32. 2007 m. vasario 8 d. galutine nutartimi Panevėžio apygardos teismas atmetė pareiškėjos skundą, konstatuodamas, kad bet kurios rūšies baudžiamajam persekiojimui suėjo senaties terminai. Apeliacinės instancijos teismas pabrėžė, kad pareiškėja pradėjo privataus kaltinimo procesą dar 2001 metais. 2002 m. teismas perdavė bylą prokurorui, kad šis bendra tvarka pradėtų ikiteisminį tyrimą dėl J.H.L. pateiktų kaltinimų. Dėl įstatymų pakeitimų 2003 m. prokuroras nebegalėjo tęsti tyrimo. Panevėžio apygardos teismas taip pat pastebėjo, kad 2005 m. rugsėjo 28 d. pareiškėja pradėjo procesą privataus kaltinimo tvarka dėl tų pačių įvykių. Tačiau dėl penkerių metų senaties termino baudžiamasis persekiojimas tapo nebeįmanomas.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

33. 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusio Baudžiamojo kodekso (“naujasis Baudžiamasis kodeksas”) 140 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už lengvą sveikatos sutrikdymą. Už nusikaltimą baudžiama viešaisiais darbais arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.

Iki 2003 m. gegužės 1 d. tyčinis lengvas kūno sužalojimas buvo reglamentuojamas senojo Baudžiamojo kodekso 116 straipsnio 1 dalyje. Jei nusikaltimas buvo daromas sistemingai, už tai buvo baudžiama laisvės atėmimu iki trejų metų (116 straipsnio 3 dalis).

34. Bylai reikšmingu metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 95 straipsnio 1 dalyje buvo numatyta, kad asmuo, padaręs nesunkų tyčinį nusikaltimą,

negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, jei nuo nusikaltimo padarymo praėjo penkeri metai.

35. Po įstatymų pakeitimo 2003 m. gegužės 1 d. naujojo Baudžiamojo proceso kodekso 407 straipsnyje numatyta, kad baudžiamasis procesas dėl tokių nusikalstamų veikų, kaip nežymus sveikatos sutrikdymas, pradedamas tik tuo atveju, jei yra nukentėjusiojo skundas. Jei nukentėjusysis paduoda tokį skundą, jis arba ji tampa privačiu kaltintoju (408 straipsnio 1 dalis).

36. Pagal naujojo kodekso 409 straipsnio 1 dalį prokuroras turi teisę pradėti baudžiamąjį tyrimą dėl nusikalstamų veikų, kurios įprastai tiriamos privataus kaltinimo tvarka (taip pat ir nežymaus sveikatos sutrikdymo atveju), jei nusikaltimas turi visuomeninę reikšmę (t.y., jeigu yra viešasis interesas iširti nusikaltimą) arba kai yra svarbių priežasčių, dėl kurių nukentėjusysis ar nukentėjusioji negali apginti savo teisių.

37. 2011 m. gegužės 26 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą, kuris įsigaliojo 2011 m. gruodžio 15 d. Įstatyme numatyta, kad juo siekiama ginti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje. Žala, kuri tokiu smurtu padaroma visuomenei, reiškia, kad vardan viešojo intereso būtina greitai reaguoti į dėl smurto artimoje aplinkoje iškilusias grėsmes, imtis prevencijos priemonių, taikyti apsaugos priemones ir teikti tinkamą pagalbą. Įstatyme taip pat numatyta, kad smurtas artimoje aplinkoje yra žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas (1 straipsnis). Dėl priemonių, kurių turi imtis policija, įstatyme numatyta, kad gavę pranešimą apie smurtą artimoje aplinkoje, atvykę į įvykio vietą ar būdami įvykio liudininkai, policijos pareigūnai turi surašyti protokolą dėl smurto artimoje aplinkoje ir pradėti ikiteisminį tyrimą. Smurtą patyręs asmuo nėra įpareigotas pateikti skundą (7 straipsnio 1 dalis).

38. Civiliniame kodekse numatyta, kad jei asmuo patiria sveikatos sužalojimus, t.y., jei jis ar ji yra suluošinamas ar kitaip sužalojama jo ar jos sveikata, tai už žalą atsakingas asmuo privalo nukentėjusiam asmeniui atlyginti visus šio patirtus nuostolius, įskaitant neturtinę žalą (6.283 straipsnis).

III. REIKŠMINGA TARPTAUTINĖ TEISĖ IR ŠALTINIAI

39. 1979 m. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė konvenciją Dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (toliau Konvencija dėl diskriminacijos). Lietuva konvenciją ratifikavo 1994 m. sausio 18 d. 2004 m. rugpjūčio 5 d. ji ratifikavo Konvencijos dėl diskriminacijos papildomą protokolą. 2008 m. sausio 8 d. Konvencijos dėl diskriminacijos komitetas paskelbė baigiamąsias išvadas apie padėtį šalyje. Komitetas pabrėžė įvairiapuses Lietuvos pastangas kovoje su smurtu prieš moteris, taip pat ir smurtu artimoje aplinkoje, įskaitant priimtą Valstybės smurto prieš moteris mažinimo strategiją, daugelį Baudžiamojo kodekso pakeitimų, smurto aukoms pagalbą teikiančių krizių centrų tinklo sukūrimą, specializuotos pagalbos mušamoms moterims telefonu teikimo visoje šalyje išplėtimą iki 24

valandų per parą 2008 metais. Vis dėlto komitetas liko susirūpinęs dėl labai paplitusio smurto prieš moteris Lietuvoje, ypač smurto artimoje aplinkoje, nesant specialaus įstatymo dėl smurto artimoje aplinkoje. Komitetas taip pat išreiškė susirūpinimą, kad dėl to toks smurtas gali būti laikomas privačiu reikalu, o tokiu atveju policija ir sveikatos priežiūros specialistai, atitinkamos institucijos bei visuomenė plačiąja prasme ne visiškai supranta aukos ir smurtautojo santykių pasekmes. Todėl Komitetas paragino Lietuvą užtikrinti privalomų teisinių ir kitų priemonių, kovojant su visų formų smurtu prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, priėmimą. Jis taip pat rekomendavo Lietuvai sukurti ir be delsimo pradėti taikyti specialų įstatymą dėl smurto prieš moteris artimoje aplinkoje, kuris numatytų žalos atlyginimo ir apsaugos galimybę, bei nustatė terminą jam priimti (baigiamųjų išvadų 74 ir 75 punktai).

40. 1999 m. visos šalies mastu atlikta 1,010 moterų apklausa parodė, kad 42 procentai santuokoje ar partnerystėje gyvenančių 18-74 metų amžiaus moterų patyrė savo partnerių fizinį smurtą arba grasinimą smurtu (JT Generalinė Asamblėja, *Išsamus visų smurto prieš moteris formų tyrimas: Generalinio sekretoriaus ataskaita*, 2006 m. liepos 6 d.). Taip pat 2000 m. Jungtinių Tautų Moterų teisių ir lyčių lygybės komiteto tyrimo duomenimis, 32,7 procentai Lietuvos moterų patyrė savo partnerio fizinį smurtą.

41. 2011 m. gegužės 5 d. Europos Taryba priėmė konvenciją Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo. Iki šios dienos konvenciją pasirašė 28 Europos Tarybos valstybės narės, ratifikavo – 3. Konvencija dar neįsigaliojo, Lietuva jos taip pat dar nepasirašė. Vienas konvencijos tikslų yra apsaugoti moteris nuo visų formų smurto ir užkirsti [smurtui] kelią, vykdyti baudžiamąjį persekiojimą ir panaikinti smurtą prieš moteris ir smurtą artimoje aplinkoje.

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 3 IR 8 STRAIPSNIŲ PAŽEIDIMAS

42. Remdamasi Konvencijos 6 ir 13 straipsniais, pareiškėja skundėsi, kad nacionalinės institucijos neištyrė pasikartojančių smurto artimoje aplinkoje prieš ją atvejų, taip pat nepatraukė kalto asmens atsakomybėn. Ji taip pat skundėsi, kad baudžiamasis procesas buvo pernelyg ilgas.

43. Teismas, kuris kompetentingas spręsti dėl bylos faktams taikytinos teisės, mano, kad pirmiau minėti skundai turėtų būti nagrinėjami pagal Konvencijos 3 ir 8 straipsnius, kuriuose numatyta:

3 straipsnis

“Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.”

8 straipsnis

“1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus <...> gyvenimas <...>”

A. Šalių teiginiai

1. Pareiškėja

44. Peticijoje Teismui pareiškėja skundėsi, kad šioje byloje valstybės institucijų proceso taisyklių laikymasis bei baudžiamųjų mechanizmų įgyvendinimo būdas tiriant jos skundus dėl išpuolių prieš jos fizinę sveikatą buvo neveiksmingi, todėl pažeidė jos teises pagal Konvencijos 6 ir 13 straipsnius.

45. Perdavus bylą Vyriausybei, pareiškėja išplėtė skundą, teigdama, kad buvo pažeisti Konvencijos 3 ir 8 straipsniai.

46. Pareiškėja teigė, kad jos skundai turėtų būti nagrinėjami pagal Konvencijos 3 straipsnį, nes netinkamas elgesys, kurį ji patyrė, pasiekė minimalų žiaurumo laipsnį, kaip to reikalaujama Teismo praktikoje (*Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, § 161, ECHR 2009). Šiuo požiūriu ji laikėsi nuomonės, kad daugybę kartų jos realiai patirta fizinė prievarta nebuvo nedidelė. Jai buvo spirta į veidą, sėdmenis ir kitas kūno dalis, griebta už gerklės, tempta už plaukų, smogta į veidą ir trenkta per galvą. Pareiškėjai šie fiziniai sužalojimai atrodė pakankamai rimti, o ne “nežymūs“, kaip siūlė Vyriausybė (žr. šio sprendimo 55 punktą). Be to, vien faktas, kad pareiškėja nepatyrė ilgalaikių ar sunkių sužalojimų, nereiškia, kad netinkamas elgesys nepasiekė minimalaus žiaurumo laipsnio, kad nepatektų į 3 straipsnio reguliavimo sritį, nes byloje *Tyrer v. United Kingdom* (1978-04-25, § 33, Series A no. 26) Teismas nustatė 3 straipsnio pažeidimą, nors “pareiškėja nepatyrė sunkių ar ilgalaikių fizinių pasekmių”.

47. Pabrėždama Vyriausybės mėginimą ginčyti teismo medicininių išvadų, pateiktų kaip jos sužalojimų įrodymas, tikslumą, pareiškėja teigė, kad jos byla skiriasi nuo *Bevacqua and S. v. Bulgaria* (nr. 71127/01, § 77 2008-06-12), kurioje Teismas konstatavo, kad medicininės išvados, išduotos praėjus šešioms dienoms po incidento, turi mažesnę įrodomąją galią. Šioje byloje pareiškėja buvo apžiūrėta praėjus nuo vienos iki trijų dienų po kiekvieno incidento.

48. Pareiškėjos nuomone, priešingai Vyriausybės įžvalgoms dėl įvykių, netinkamas elgesys, kurį ji patyrė, nebuvo vien atakos prieš jos fizinį neliečiamumą. Jis apėmė ir dvasines kančias, pažeminimą, baimę ir sielvartą, nuolatinį terorą, gąsdinimą ir įžeidinėjimą. Šiuo požiūriu pareiškėja teigė, kad vienu metu J.H.L. jai grasino, kad jeigu ji atsisakys gyventi su juo, jis „jos atsikratys“ arba sudegins butą su ja viduje. Be to, faktas, kad netinkamas elgesys, t.y. kankinimas, nežmoniškas ir žeminantis elgesys, apima ne vien veiksmus, kuriais sukeliamas fizinis skausmas ar padaromas sužalojimas, tačiau ir veiksmus, kurie sukelia dvasinę kančią, yra pripažintas Jungtinių Tautų konvencijose ir tarptautinių baudžiamųjų tribunolų praktikoje.

49. Dėl netinkamo elgesio trukmės pareiškėja, priešingai nei teigė Vyriausybė (žr. šio sprendimo 58 punktą), tvirtino, kad penki incidentai negali būti traktuojami kaip „atskiri epizodai“. Ji teigė, jog incidentai, įvykę mėnesio laikotarpyje nuo 2001 m. sausio 3 d. iki vasario 4 d., buvo tęstinė veika. Be to, ji teigė, kad netinkamas J.H.L. elgesys nebuvo vien tie penki epizodai, ir kad jo psichologinis ir fizinis smurtinio pobūdžio elgesys tęsėsi iki 2001 m. kovo pabaigos. Šiuo požiūriu pareiškėja teigė, kad jau prasidėjus teismo procesui 2001 m. kovo pradžioje, ji buvo vėl užpulta. Apie tai kovo 9 d. ji pranešė Panevėžio policijai, kur jai dėl bet kokių „asmeninių nesutarimų“ buvo patarta kreiptis į teismą. Be to, 2001 m. birželio 12 d. J.H.L. atsiuntė pareiškėjai elektroninį laišką, kuriame grasino ją suluošinti. Pareiškėjos teigimu, ir vėliau buvo panašaus pobūdžio laiškų.

50. Kalbėdama apie teisinės priemonės, suteikiančias galimybę gintis nuo smurto artimoje aplinkoje Lietuvoje, pareiškėja taip pat buvo kritiška Vyriausybės argumentui, kad „ji galėjo panaudoti civilinės teisės mechanizmus“ prieš smurtautoją – pareiškėjos nuomone, tai buvo tik teorinė galimybė. Pareiškėja įsitikinusi, kad pastarasis Vyriausybės argumentas yra ne kas kita, kaip mėginimas sumažinti valstybės atsakomybę dėl realaus neveikimo smurto artimoje aplinkoje srityje, siūlant alternatyvias procedūras, kurios tėra teoriniai mechanizmai aukų teisėms ginti. Jei valstybės valdžios institucijos nesugeba atitinkamai reglamentuoti ir praktiškai taikyti baudžiamosios teisės mechanizmų, užtikrinančių apsaugą nuo smurto, aukos neturėtų būti laikomos atsakingomis už tai, kad siekiamos nubausti smurtautoją ir gauti kompensaciją, nieško kitų priemonių. Ne auka, o valstybė yra atsakinga už tai, kad būtų užtikrinta atsakomybė ir saugikliai prieš nebaudžiamumą. Taip pat faktas, kad egzistavo alternatyvios procedūros, kuriomis buvo galima pasinaudoti prieš smurtautoją, jokia būdu nepanaikino valstybės pozityvios pareigos ištirti, patraukti atsakomybėn ir nubausti kaltininką Baudžiamojo proceso kodekso numatyta tvarka.

51. Toliau pareiškėja teigė, kad ji, kaip moteris, buvo smurto lyties pagrindu auka, taip patekdama į „pažeidžiamų asmenų“ grupę, labiau ginamą valstybės. Ji teigė (nenurodydama statistikos šaltinio), kad Lietuvoje moterys dažniausiai tampa smurto artimoje aplinkoje aukomis, t.y. daugiau nei 95 proc. smurto artimoje aplinkoje atvejų. Be to, maždaug 20 moterų kasmet nužudomos dėl smurto artimoje aplinkoje; 2006 m. 63,3 proc. moterų pripažino bent kartą patyrusios smurtą artimoje aplinkoje iš sutuoktinio ar partnerio; ir kasmet policijoje registruojama daugiau nei 40 000 telefono skambučių dėl smurto artimoje aplinkoje. Taigi pareiškėja teigė, kad Lietuva išlieka tarp „pirmaujančių“ valstybių Europoje pagal smurto lyties pagrindu atvejų skaičių. Todėl, atsižvelgiant į ypatingą smurtą artimoje aplinkoje patyrusių moterų pažeidžiamumą, iš valstybės reikalaujama imtis didesnių atsargumo priemonių.

52. Pareiškėjos nuomone, jos atvejis aiškiai parodo, kaip dažnai valdžios institucijos toleruoja smurtą artimoje aplinkoje, leisdamos smurtautojams mėgautis nebaudžiamumu. Šiuo požiūriu ji teigė, kad nepaisant jos 2001 m.

sausį Panevėžio miesto apylinkės teismui pateikto prašymo iškelti J.H.L. baudžiamąją bylą, teismas ilgiau nei metus laiko nesiėmė jokių veiksmų. 2002 m. sausį šis teismas persiuntė pareiškėjos baudžiamąjį skundą Panevėžio apylinkės prokurorui, įpareigodamas jį pradėti baudžiamąjį procesą bendra tvarka. Remdamasis prieš dvejus metus įsigaliojusiais įstatymų pakeitimais, 2005 m. birželį prokuroras priėmė nutarimą nutraukti tyrimą. Galiausiai byla nutraukta, suėjus senaties terminui. Pareiškėjos manymu, toks procesas aiškiai iliustruoja, kad valstybė neįvykdė pozityviosios pareigos pagal Konvencijos 3 straipsnį. Ji teigė, kad dabartiniu metu valstybės valdžios institucijų nesugebėjimas smurtą artimoje aplinkoje vertinti kaip rimtą grėsmę gyvybei ir nenoras traukti baudžiamojon atsakomybėn bei tinkamai nubausti smurtautojus įtakoja didelį skaičių moterų.

53. Alternatyviai pareiškėja teigė, kad baudžiamųjų įstatymų mechanizmas jos byloje buvo pritaikytas netinkamai, taip pažeidžiant valstybės pozityviašias pareigas pagal Konvencijos 8 straipsnį.

2. Vyriausybė

54. Visų pirma Vyriausybė teigė, kad pareiškėjos patirtas netinkamas J.H.L. elgesys nepasiekė minimalaus žiaurumo laipsnio, kad patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį. Taigi, valstybės pozityviosios pareigos dėl pareiškėjos skundų vertintinos pagal Konvencijos 8 straipsnį. Jos argumentai pateikiami toliau.

55. Dėl pareiškėjos patirtų sužalojimų sunkumo ir patirto elgesio pasekmių Vyriausybė pabrėžė, kad, kaip nustatyta teismo medicinos ekspertų, pareiškėja patyrė lengvus kūno sužalojimus, nesukėlusius laikino sveikatos sutrikdymo. Be to, priešingai bylos *A. v. United Kingdom* (1998-09-23, § 21, *Reports of Judgements and Decisions* 1998-VI) faktams, pareiškėja nebuvo stipriai mušama, patirtas netinkamas elgesys nesukėlė sunkių sužalojimų. Taigi, Vyriausybės nuomone, „galima teigti, kad pareiškėjos patirti sužalojimai buvo menki“.

56. Vyriausybė taip pat abejojo ekspertų išvadų, kuriomis patvirtinti pareiškėjos sužalojimai, įrodomąja galia, teigdama, kad pareiškėjos byla panaši į bylą *Bevacqua and S.* (cituota šio sprendimo 47 punkte), kurioje teismo medicinos išvados pateiktos praėjus kelioms dienoms po incidento. Ji taip pat kritikavo pareiškėjos teiginį, kad 2001 m. kovą J.H.L. ją pakartotinai užpuolė, nes nėra aišku, ar ji tąkart apskritai patyrė smurtą, ir, jei taip, kokia apimtimi. Tas pats gali būti teigiama ir dėl J.H.L. laiško, kurį ji pateikė kaip įrodymą, ir kuris nebuvo paminėtas jos skunduose nacionalinėms valdžios institucijoms.

57. Vyriausybė atkreipė dėmesį į tai, ką savo 2003 m. sausio 21 d. nutarime buvo pastebėjusi tyrėja – mėnesio laikotarpyje, kai tariamai buvo smurtaujama, policija buvo kviesta tik du kartus, tačiau pareiškėja nei raštiškuose pareiškimuose policijai, nei į jos butą atvykusiems policijos pareigūnams nesiskundė, kad J.H.L. būtų prieš ją naudojęs fizinį smurtą. Ji

tik skundėsi, kad J.H.L. atsisakė ją įsileisti į butą, kuriuo jiedu dalijosi kaip bendrasavininkiai (žr. šio sprendimo 16 punktą). Tačiau keturis kartus pareiškėja savo iniciatyva kreipėsi į teismo medicinos ekspertus išvadų dėl tariamai patirtų sužalojimų. Šiuo požiūriu pastebėtina, kad ištyrusi įrodymus, tyrėja turėjo tam tikrų abejonių dėl pareiškėjos ir J.H.L. nesutarimų pobūdžio ir 2003 m. sausio 21 d. nutarime teigė, kad pareiškėja galėjo pradėti baudžiamąjį procesą dėl neišspręstų finansinių ginčų tarp jos ir J.H.L. Vyriausybės nuomone, pastarasis tyrėjos nutarimas atskleidė J.H.L., pareiškėjos ir kai kurių liudytojų parodymų dėl tariamų smurto atvejų nenuoseklumą, kas yra svarbus aspektas, sprendžiant dėl Konvencijos 3 straipsnio taikymo.

58. Dėl netinkamo elgesio trukmės nors pareiškėja teigė, kad buvo sužalota penkis kartus, ji apie pirmą incidentą policijai nepranešė. Ji taip pat neužsiminė apie fizinį smurtą, kai į butą 2001 m. sausio 7 d. ir vasario 4 d. atvyko policijos pareigūnai. Be to, Vyriausybės manymu, po teismo proceso iniciavimo 2001 m. vasario 14 d. pareiškėja nebepatyrė tolesnių sužalojimų iš J.H.L. Bet kuriuo atveju, pareiškėjos skundai susiję su penkiais tariamai netinkamo elgesio atvejais, kurie įvyko maždaug mėnesio laikotarpyje – per pakankamai trumpą laiko tarpą. Todėl, priešingai bylos *Beganović v. Croatia* (no. 46423/06, § 67, 2009-06-25) faktams, net teigiant, kad pareiškėjos Teismui pateikti faktai visiškai neginčijami, tariamai netinkamas elgesys nebuvo iš anksto suplanuotas, nebuvo tęstinio pobūdžio, tačiau tai buvo „atskiri tariamo smurto epizodai“.

59. Vyriausybė taip pat teigė, kad pareiškėja be baudžiamosios teisės mechanizmų galėjo kaip atsaką tariamai patirtam netinkamam elgesiui naudoti kitas priemones ar mechanizmus. Pavyzdžiui, ji galėjo naudoti kitas tuo metu prieinamas apsaugos priemones, skirtas pagalbai smurto artimoje aplinkoje aukoms, t.y. kreiptis į moterų krizių ar paramos šeimoms centrą. Be to, pareiškėja galėjo pasinaudoti civilinės teisės mechanizmais tariamam smurtautojui pateikdama ieškinį dėl kompensacijos – priemone, kuri, anot Vyriausybės, „vis dar gali būti pasinaudota“. Pastaroji priemonė yra taip pat tinkama dėl pareiškėjos tariamai patirtų psichologinių kančių, dėl kurių ji skundėsi.

60. Pabrėždama, kad iš „smurto artimoje aplinkoje“ konteksto nebūtinai kyla valstybės pozityvios pareigos pagal Konvencijos 3 straipsnį, Vyriausybė teigė, kad priešingai Teismo sprendimui byloje *Opuz* (cituota pirmiau), pareiškėja automatiškai nelaikytina pažeidžiamu asmeniu, pavyzdžiui, dėl amžiaus, kaip vaikai, arba dėl lyties ar socialinės padėties. Moterų Lietuvoje padėtis labai skiriasi nuo moterų padėties Turkijoje, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėja ir J.H.L. buvo buto bendrasavininkiai, be to, buvo verslo partneriai. Taigi, pareiškėja nebuvo finansiškai priklausoma nuo J.H.L.; ji yra išsilavinusi, savarankiška moteris, turinti savo nuosavybę. Ilgainiui jų santykiai pašlijo ir pareiškėja užmezgė artimus santykius su kitu vyru, jos būsimu sutuoktiniu, kuris vėliau su ja kartu apsigyveno.

61. Dėl valstybės pozityviųjų pareigų pagal Konvencijos 3 ir 8 straipsnius Vyriausybė pripažino, kad pareiškėjos skundų tyrimas užtruko pernelyg ilgai, ir kad tai lėmė bylos nutraukimą suėjus senaties terminui. Ji taip pat pripažino, kad nepaisant tam tikrų objektyvių priežasčių, dėl kurių baudžiamasis procesas užtruko, t.y. tarptautinių aspektų ir įstatymų reformos, deja byla nebuvo pilnai ir veiksmingai iširta, o tariamo nusikaltimo padarymo kaltininkas nebuvo tinkamai nubaustas.

62. Galiausiai Vyriausybė pabrėžė, kad Lietuvoje priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. Nors abejojama, ar šios bylos aplinkybės vertintinos kaip smurtas artimoje aplinkoje, Vyriausybė pripažino, kad gali užtrukti šiek tiek laiko, kol įstatymas taps realiai veiksmingas šiuo požiūriu. Nepaisant to, labai svarbu, kad visi smurto artimoje aplinkoje atvejai nuo įstatymo įsigaliojimo momento yra priskiriami prie visuomeninę reikšmę turinčių nusikaltimų ir tiriami bendra, o ne privataus kaltinimo tvarka. Taigi, valstybė atitinkamai parodė savo ketinimus tinkamai reaguoti į smurto artimoje aplinkoje atvejus ir užtikrinti, kad aukų procesinė padėtis būtų palankesnė.

63. Atsižvelgdama į pirmiau pateiktus argumentus, Vyriausybė teigė, kad pareiškėjos skundai pagal Konvencijos 3 straipsnį yra aiškiai nepagrįsti.

B. Teismo vertinimas

1. Priimtinumai

(a) Konvencijos 3 ir 8 straipsnių taikymas šios bylos aplinkybėms

64. Pirmiausia Teismas pasisakys dėl Vyriausybės argumento, kad pareiškėjos skundai nepatenka į Konvencijos 3 straipsnio sritį, nes ji patyrė „menkus“ sužalojimus.

65. Teismas primena, kad tam, kad pakliūtų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, netinkamas elgesys turi pasiekti minimalų žiaurumo laipsnį. Šio minimumo vertinimas yra sanktykinis: jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių, kaip elgesio būdas, kontekstas, jo trukmė, fizinės ir psichologinės pasekmės bei, tam tikrais atvejais, lyties, amžiaus ir aukos sveikatos būklės (žr. *Dorđević v. Croatia*, no. 41526/10, § 94, ECHR 2012).

66. Teismas yra nutaręs, kad elgesys yra „nežmoniškas“, nes, *inter alia*, jis yra iš anksto suplanuotas, trunkantis ištisas valandas be pertraukos ir sukiantis arba realų kūno sužalojimą, arba stiprią fizinę ir psichologinę kančią (žr. *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, § 120, ECHR 2000-IV). Teismas taip pat yra nutaręs, kad elgesys yra „žeminantis“, kai jis sukelia aukoms baimės, nevilties, nepilnavertiškumo jausmus, gali jas pažeminti ir sumenkinti, galimai palaužiant jų fizinį ar dvasinį pasipriešinimą (žr. *Hurtado v. Switzerland*, 1994-01-28, § 67, Series A no. 280-A; ir *Wieser v. Austria*, no. 2293/03, § 36, 2007-02-22).

67. Pereidamas prie šios bylos aplinkybių, Teismas pirmiausia pabrėžia pareiškėjos patirtą fizinį smurtą. Kaip patvirtino teismo medicinos ekspertai,

dėl patirto netinkamo elgesio jai buvo padarytos poodinės kraujosruvos ant kairiojo klubo ir šlaunies, nubrozditas dešinysis skruostas ir ranka, kraujosruvos po dešine akimi ir ant skruosto, kairiojo smilkinio ir blauzdos, nubrozdirta kairioji blauzda ir padaryta poodinė kraujosruva ant veido. Vyriausybė teigė, kad kai kurie sužalojimai nebuvo tinkamai užfiksuoti. Tačiau Teismas nesutinka su tokia nuomone. Pirma, skirtingai nuo bylos *Bevacqua and S.* (cituota šio sprendimo 47 punkte) faktų, šioje byloje teismo medicinos ekspertai apžiūrėjo pareiškėją nuo vienos iki trijų dienų laikotarpyje po kiekvieno incidento (žr. šio sprendimo 8 punktą). Antra, sužalojimai laikytini „nustatytais“ prokuroro 2005 m. birželio 10 d. nutarime nutraukti baudžiamąjį tyrimą (žr. šio sprendimo 21 punktą). Tą pačią išvadą palaikė ir baudžiamasis teismas (žr. šio sprendimo 27 punktą). Nors Vyriausybė teigė, jog 2003 m. sausio 21 d. tyrėja nutarime nustatė kai kurių prieštaravimų, vėliau prokuroras tą nutarimą panaikino kaip paviršutinišką ir tyrimas buvo atnaujintas (žr. šio sprendimo 19 ir 20 punktus). Esant tokiai situacijai ir negalėdamas remtis galutiniu Lietuvos teismų sprendimu dėl pareiškėjos skundo dėl netinkamo elgesio esmės, Teismas tegali daryti išvadą, kad ji patyrė pirmiau išvardintus sužalojimus.

68. Toliau Teismas pastebi, kad penki smurto incidentai įvyko mėnesio laikotarpyje, tarp 2001 m. sausio 3 d. ir vasario 4 d. Nors skųsdamasi Teismui pareiškėja tvirtino, kad netinkamas elgesys tęsėsi ir po to, kai ji 2001 m. sausio 14 d. pradėjo baudžiamąjį procesą, šiuo požiūriu atsižvelgdamas į jos 2001 m. kovo 9 d. pareiškimą Panevėžio policijai, Teismas negali pripažinti policijos atsakymo išsamiu, nes jis nėra informuotas apie pareiškėjos skundo turinį (žr. šio sprendimo 11 punktą).

Teismas taip pat negali spręsti dėl elektroninio laiško, kuriuo grasinta pareiškėjai (žr. šio sprendimo 14 punktą), patikimumo, nes Lietuvos valdžios institucijos nenagrinėjo šio elektroninio laiško turinio. Šiuo požiūriu Teismas vis dėlto pabrėžia, kad viename paskutinių skundų dėl nebaudžiamumo, t.y. būtent 2005 m. rugsėjo 28 d. skunde dėl privataus kaltinimo (žr. šio sprendimo 26 punktą) pareiškėja paminėjo penkis incidentus, vykusius 2001 m. sausio ir vasario mėnesiais. Esant tokiai situacijai, Teismas mano, kad penki netinkamo elgesio atvejai išsitęsė per tam tikrą laiko tarpą. Taigi, jis šiuos atvejus vertins kaip besitęsiančią situaciją, kas, jo nuomone, yra sunkinanti aplinkybė.

69. Galiausiai Teismas negali neatkreipti dėmesio į netinkamo elgesio psichologinį aspektą. Jis pastebi, kad pareiškėja pateikė patikimus teiginius, kad per tam tikrą laiką ji patyrė grėsmę jos fiziniam neliečiamumui ir buvo realiai užpulata penkis kartus. Teismas pripažįsta, kad psichologinis poveikis yra svarbus smurto artimoje aplinkoje aspektas. Be to, nors pagal šios bylos aplinkybes Teismas negali visiškai sutikti su pareiškėja, kad ji, būdama moteris, automatiškai patenka į pažeidžiamų asmenų kategoriją (žr. palyginimui pirmiau cituotą bylą *Dorđević*, § 91), Teismas visgi pabrėžia, kad įsigaliojus Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymui, kaip tą

pripažino Vyriausybė, tokio pobūdžio nusikaltimai patenka į visuomeninę reikšmę turinčių nusikaltimų kategoriją.

70. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Teismas mano, kad netinkamas elgesys su pareiškėja, penkis kartus sukėlęs jai fizinių sužalojimų bei baimės ir bejėgiškumo jausmus, buvo pakankamai rimtas, kad pasiektų žiaurumo laipsnį pagal Konvencijos 3 straipsnį, ir kad Vyriausybei kiltų pozityvioji pareiga pagal minėtą nuostatą (žr. *Milanović v. Serbia*, no. 44614/07, § 87, 2010-12-14).

(b) Vidaus teisinės gynybos priemonių panaudojimas

71. Vyriausybė teigė, kad pareiškėja dėl smurtautojo nebaudžiamumo galėjo kreiptis į teismus civilinio proceso tvarka. Vis dėlto Teismas pabrėžia, kad pareiškėja visiškai panaudojo baudžiamojo proceso priemones. Be to, jis mano, kad šios bylos esmė yra nebaudžiamumo už smurtą artimoje aplinkoje klausimas ir jis turi būti sprendžiamas baudžiamųjų teismų. Šiuo požiūriu Teismas taip pat primena, kad esant kelioms vidaus teisinės gynybos priemonėms, kuriomis individas gali naudotis, toks asmuo gali rinktis priemonę, kuri spręstų jo ar jos esminį nusiskundimą. Kitaip tariant, kai naudojama viena priemonė, kitos, kurios tikslas iš esmės tapatus, naudoti nereikalaujama (žr. *Jasinskis v. Latvia*, no. 45744/08, § 50, 2010-12-21 ir jame cituojamą Teismo praktiką).

(c) Išvada

72. Teismas taip pat nustato, kad skundai dėl Konvencijos 3 straipsnio nėra akivaizdžiai nepagrįsti Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies požiūriu. Be to, jis mano, kad jie nėra nepriimtini kokiais nors kitais pagrindais. Todėl jie turi būti pripažinti priimtinais.

Galiausiai Teismo mano, kad pareiškėjos skundas pagal Konvencijos 8 straipsnį yra grindžiamas tais pačiais faktais, todėl jis taip pat turi būti pripažintas priimtinu.

2. Esmė

73. Teismui nustatčius, kad privačių asmenų sukulto smurto intensyvumo laipsnis patenka į Konvencijos 3 straipsnio apsaugos sritį, jo teisminė praktika yra nuosekli ir aiški tuo požiūriu, kad šis straipsnis reikalauja įgyvendinti atitinkamus baudžiamosios teisės mechanizmus (žr. *Beganović*, cituotą pirmiau, § 69; *M.C. v. Bulgaria*, no. 39272/98, § 151, ECHR 2003-XII). Vis dėlto, valstybės pozityvių pareigų apimtis gali skirtis bylose dėl Konvencijos 3 straipsnio draudžiamo elgesio, kai smurtauja valstybės pareigūnai, ir kai smurtauja privatūs asmenys. Teismas pirmiausia pastebi, kad pagal Konvenciją šiuo atveju Lietuvai negali kilti jokia tiesioginė atsakomybė dėl privačių asmenų veiksmų.

74. Visgi Teismas pabrėžia, kad net nesant tiesioginei atsakomybei pagal Konvencijos 3 straipsnį, valstybei gali kilti atsakomybė per Konvencijos 1 straipsnyje įtvirtintą pareigą. Šiuo požiūriu Teismas primena, kad Aukštųjų

Susitariančiųjų Šalių pareiga visiems jų jurisdikcijoje esantiems asmenims garantuoti Konvencijoje įtvirtintas teises ir laisves, kartu su 3 straipsniu įpareigoja valstybes imtis priemonių, skirtų užtikrinti, kad jų jurisdikcijoje esantys individai nebūtų kankinami ir nepatirtų nežmoniško ar žeminančio elgesio ar baudimo, įskaitant ir netinkamą privačių asmenų elgesį (žr. pirmiau cituotą *A. v. the United Kingdom*, § 22).

75. Be to, pagal 3 straipsnį reikalaujama, kad valstybės įtvirtintų veiksmingas baudžiamosios teisės nuostatas, atgrasančias nuo nusikaltimų asmens neliečiamumui, kartu sukuriant teisėsaugos institucijų mechanizmą, skirtą tokių nuostatų pažeidimų prevencijai, užkardymui ir nubaudimui už juos. Šis reikalavimas taip pat apima ir netinkamą privačių asmenų elgesį. Kita vertus, nereikia net sakyti, kad pagal Konvencijos 1 straipsnį kylanti pareiga negali būti aiškinama kaip reikalavimas valstybei per teisinę sistemą garantuoti, kad joks individas su kitu nesieltų nežmoniškai ar žeminančiai, arba, jei taip nutinka, baudžiamasis procesas turi būtinai baigtis tam tikra sankcija. Siekiant valstybės atsakomybės, Teismo nuomone, turi būti įrodyta, kad vidaus teisinė sistema, o ypač bylos aplinkybėms taikytina baudžiamoji teisė, nesuteikė praktinės ir veiksmingos 3 straipsnio garantuojamų teisių apsaugos (žr. pirmiau cituotą *Beganović*, § 71).

76. Šiuo požiūriu reikėtų pasakyti, kad ne Teismo užduotis yra tikrinti, ar prokurorai ir vidaus teismai tinkamai taikė vidaus baudžiamąją teisę; šioje byloje kyla ne individo atsakomybės klausimas, o valstybės atsakomybės pagal Konvenciją klausimas. Teismas turi gerbti nacionalinių teismų sprendimus renkantis atitinkamas priemones, tuo pat metu išlaikydamas tam tikrą peržiūros galimybę bei galimybę įsikišti bylose, kuriose yra aiški disproporcija tarp veikos sunkumo ir nacionaliniame lygmenyje gautų rezultatų (žr., *mutatis mutandis*, *Nikolova and Velichkova v. Bulgaria*, no. 7888/03, § 62, 2007-12-20, ir *Atalay v. Turkey*, no. 1249/03, § 40, 2008-09-18).

77. Šiuo požiūriu Teismas pabrėžia, kad valstybės pareiga patraukti atsakomybėn asmenis, kaltus dėl veikų, priešingų Konvencijos 3 straipsniui, daugiausia reikalinga užtikrinti, kad netinkamo elgesio atvejai neliktų ignoruojami atitinkamų valstybės institucijų, ir kad būtų suteikta veiksminga apsauga nuo netinkamo elgesio (žr. pirmiau cituotą *Beganović*, § 79).

78. Dėl Lietuvos teisinėje sistemoje numatytų baudžiamosios teisės mechanizmų, susijusių su valstybės pareigomis pagal Konvencijos 3 straipsnį, Teismas pirmiausia pabrėžia, kad senojo Baudžiamojo kodekso 116 straipsnyje ir naujojo Baudžiamojo kodekso 140 straipsnio 1 dalyje nežymus sveikatos sutrikdymas apibrėžiamas kaip konkretus baudžiamasis nusikaltimas. Toliau Teismas pastebi, kad iki 2003 m. gegužės 1 d. šie nusikaltimai buvo tiriami prokuroro. Po tos datos nusikaltimai, sukėlę nežymų sveikatos sutrikdymą, tiriami esant nukentėjusiojo, kuris atitinkamai tampa privačiu kaltintoju, skundui. Tačiau prokurorui išlieka teisė pradėti baudžiamąjį tyrimą dėl veikų, sukėlusių nežymų sveikatos sutrikdymą, jei nusikaltimas yra visuomeninės reikšmės arba auka negali apginti savo

interesų (žr. šio sprendimo 33, 35 ir 36 punktus). Taigi Teismas yra įsitikinęs, kad šiai bylai reikšmingu laikotarpiu Lietuvos teisėje buvo numatytas pakankamas teisinis reguliavimas, siekiant iširti nusikaltimus, kuriais pareiškėja kaltino J.H.L.

79. Toliau Teismas spęs, ar skundžiami teisės aktai ir praktika, o ypač tai, kaip nacionalinės valdžios institucijos laikėsi atitinkamų procesinių taisyklių, bei kaip baudžiamosios teisės mechanizmai buvo įgyvendinti šioje byloje, buvo be trūkumų ir ar nepažeidė valstybės atsakovės pozityvių pareigų pagal Konvencijos 3 straipsnį.

80. Pereidamas prie šios bylos aplinkybių, Teismas pabrėžia, kad jau 2001 m. vasario 14 d. pareiškėja privataus kaltinimo tvarka kreipėsi į Panevėžio miesto apylinkės teismą. Remdamasi teismo medicinos išvadomis, pateiktomis netrukus po kiekvieno smurtinio incidento, ji teigė, kad J.H.L. penkis atskirus kartus su ja netinkamai elgėsi, ir detalai nupasakojo kiekvieną incidentą. Ji nurodė penkių liudytojų, kuriuos norėtų kviesti liudyti byloje, vardus ir adresus. Ji teigė, kad smurto veiksmai jos atžvilgiu yra nusikaltimas, numatytas senojo Baudžiamojo kodekso 116 straipsnyje, t.y. veiksmai, kuriais jai padarytas lengvas kūno sužalojimas. Savo teiginiams patvirtinti ji nacionaliniam teismui pateikė atitinkamus medicininius dokumentus. Taigi Teismas daro išvadą, kad Lietuvos valdžios institucijos iš pareiškėjos gavo pakankamai informacijos, keliančios įtarimą, kad buvo padarytas nusikaltimas. Todėl jis mano, kad nuo to momento institucijos turėjo pareigą imtis veiksmų pagal pareiškėjos baudžiamąjį skundą.

81. Iš tikrųjų, kaip matyti iš 2002 m. sausio 21 d. Panevėžio miesto apylinkės teismo nutarties, šis teismas ėmėsi skubių veiksmų, kad J.H.L. būtų patrauktas atsakomybėn. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad pastarasis daug kartų neatvyko į teismą, teismas nusprendė perduoti bylą prokurorui. Taigi Teismas mano, kad iki to momento Lietuvos valdžios institucijos veikė be nepateisinamo delsimo.

82. Kaip ten bebūtų, Teismas visgi pabrėžia, kad bylą perdavus prokuratūrai tyrimas buvo du kartus sustabdytas dėl įrodymų trūkumo. Pareiškėja kaskart rodė didelį suinteresuotumą dėl bylos ir stengėsi, kad J.H.L. būtų patrauktas atsakomybėn. Po jos nuolatinių skundų prokurorai panaikino tyrėjos nutarimus, nes jie buvo nepakankamai išsamūs (žr. šio sprendimo 18 ir 19 punktus). Teismas mano, kad tai buvo rimta klaida iš valstybės pusės.

83. Toliau Teismas pabrėžia, kad nepaisant Lietuvos Baudžiamojo proceso kodekso pasikeitimo 2003 m. gegužę, tik 2005 m. birželį, t.y. praėjus dvejiems metams po įstatymų reformos, prokuroras nutarė grąžinti bylą pareiškėjai, taip grąžindamas ją į pradinį tašką – situaciją, kurioje ji buvo prieš ketverius metus, kai pirmą kartą 2001 m. vasarį kreipėsi į Panevėžio miesto apylinkės teismą. Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad nepaisydami pareiškėjos argumentų, jog dėl artėjančio patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties termino J.H.L. gali likti nenubaustas, aukštesnysis prokuroras ir vėliau teismas paliko prokuroro nutarimą nepakeistą. Teismo

nuomone, atkreiptinas dėmesys į tai, kad kaip matyti iš Baudžiamojo proceso kodekso 409 straipsnio 1 dalies, net ir po 2003 m. gegužės 1 d. reformos veikų, dėl kurių padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas, tyrimas galėjo būti atliekamas prokuroro esant viešam interesui. Šiuo požiūriu jis pabrėžia Vyriausybės pateiktą poziciją, kad naujajame Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatyme šie nusikaltimai pripažįstami esantys visuomeninės reikšmės ir turi būti tiriami bendrąja baudžiamojo proceso tvarka, o ne privataus kaltinimo tvarka.

84. Iš tikrųjų, nutraukus prokuroro pradėtą baudžiamąjį procesą, įvykiai susiklostė būtent taip, kaip numatė pareiškėja. Nepaisant to, kad pareiškėja privataus kaltinimo tvarka nedelsdama kreipėsi į tą patį Panevėžio miesto apylinkės teismą, šis teismas atmetė jos skundą būtent tuo pagrindu, dėl kurio ir baiminosi pareiškėja – suėjo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn senaties terminas. Galiausiai Panevėžio apygardos teismas paliko sprendimą nutraukti baudžiamąją bylą dėl senaties termino nepakeistą, taip palikdamas pareiškėją teisinėje nežinioje. Taigi visi pareiškėjos mėginimai patraukti smurtautoją baudžiamojon atsakomybėn buvo beprasmingi.

85. Pereidamas prie valstybės atsakomybės pagal Konvencijos 3 straipsnį, Teismas pirmiausia primena, kad Konvencijos požiūriu priemonių, skirtų užtikrinti atitiktį 3 straipsniui santykių tarp privačių asmenų sferoje, pasirinkimas iš esmės yra priskiriamas vidaus valdžios institucijų nuožiūros laisvei, su sąlyga, kad aukai yra prieinami baudžiamosios teisės mechanizmai (žr. pirmiau cituotą *Beganović*, § 85). Taigi, kiek tai susiję su šios bylos aplinkybėmis, ne Teismui spręsti, ar pareiškėjos baudžiamąjį skundą turėjo palaikyti prokuroras, ar ji pati privataus kaltinimo tvarka, nors iš Vyriausybės argumentų matyti, kad tai buvo pirmasis variantas (žr. šio sprendimo 62 punktą). Kaip ten bebūtų, faktas yra tas, kad bylos aplinkybės liko teisiškai nenustatytos kompetentingo teismo. Šiuo atžvilgiu Teismas pabrėžia, kad vienas iš tikslų skiriant baudžiamąsias sankcijas yra sulaukyti ir atgrasyti pažeidėją nuo tolesnio žalos darymo. Vis dėlto, kompetentingam baudžiamajam teismui nenustačius bylos faktų, šie tikslai gali būti sunkiai pasiekiami. Todėl Teismas negali sutikti, kad veiksmingos apsaugos nuo smurto tikslas pasiekiamas, kai baudžiamasis procesas nutraukiamas suėjus senaties terminui, ir kai taip nutinka, kaip parodyta pirmiau, dėl ydingų atitinkamų valstybės valdžios institucijų veiksmų (žr. pirmiau cituotą *Beganović*, § 85).

86. Teismo nuomone, šioje byloje aptarta praktika bei baudžiamosios teisės mechanizmų įgyvendinimo būdas nesuteikė pareiškėjai adekvačios apsaugos nuo smurto. Todėl Teismas mano, kad buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis.

87. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta pirmiau, Teismas mano, kad nebūtina nagrinėti skundo atskirai pagal Konvencijos 8 straipsnį.

II. KONVENCIJOS 41 STRAIPSNIO TAIKYMAS

88. Konvencijos 41 straipsnyje numatyta:

“Jeigu Teismas nustato Konvencijos ar jos protokolų pažeidimą ir jeigu Aukštosios Susitariančiosios Šalies įstatymai leidžia tik iš dalies atlyginti pažeidimu padarytą žalą, tai prireikus Teismas gali priteisti nukentėjusiajai šaliai teisingą atlyginimą.”

A. Žala

89. Pareiškėja reikalavo atlyginti 20 000 EUR neturtinę žalą.

90. Vyriausybė laikė šiuos reikalavimus nepagrįstais.

91. Teismas mano, kad pareiškėjos kančia ir nusivylimas negali būti kompensuoti vien konstatavus pažeidimą. Nepaisant to, reikalaujama suma yra per didelė. Vadovaudamasis teisingumo pagrindais Teismas priteisia pareiškėjai 5 000 eurų neturtinei žalai atlyginti.

B. Išlaidos ir sąnaudos

92. Pareiškėja taip pat reikalavo priteisti 4 000 EUR už Teisme patirtas išlaidas ir sąnaudas. Ji padalijo sumą į 3 000 EUR (30 darbo valandų po 100 EUR už valandą) už atsakymo į Vyriausybės pastabas ir argumentų, kad buvo pažeista Konvencija, parengimą, ir 1 000 EUR (10 darbo valandų po 100 EUR už valandą) už reikalavimų dėl teisingo atlyginimo parengimą.

93. Vyriausybė pastebėjo, kad pareiškėja nepateikė įrodymų, kad ji patyrė reikalaujamas kompensuoti išlaidas. Ji taip pat pabrėžė, kad pareiškėja nepateikė teisinių paslaugų sutarties kopijos, kad parodytų, jog buvo įsipareigojusi sumokėti reikalaujamą sumą. Todėl reikalaujamos išlaidos negali būti laikomos faktinėmis.

94. Remiantis Teismo praktika, išlaidos ir sąnaudos pareiškėjai priteisiamos tik tuo atveju, jei nustatoma, kad jos iš tikrųjų buvo patirtos, būtinos ir pagrįsto dydžio. Šioje byloje Teismas neturi jokių dokumentų, išskyrus H. Mickevičiaus pasirašytą įgaliojimo formą, tad atsižvelgdamas į pirmiau minėtus kriterijus, Teismas atmeta pareiškėjos reikalavimus dėl bylinėjimosi išlaidų ir sąnaudų Teisme.

C. Palūkanos

95. Teismas mano, kad nevykdant įsipareigojimų palūkanos turi būti skaičiuojamos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS:

1. *Vienbalsiai skelbia* peticiją priimtina;
2. *Nusprendžia* 6 balsais prieš 1, kad buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis;
3. *Nusprendžia* 6 balsais prieš 1, kad nėra būtinybės nagrinėti skundą pagal Konvencijos 8 straipsnį;
4. Vienbalsiai *nusprendžia*,
  - (a) kad atsakovė valstybė per tris mėnesius nuo to dienos, kai sprendimas taps galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį, turi sumokėti pareiškėjai 5 000 EUR (penkis tūkstančius eurų) neturtinei žalai atlyginti bei bet kokį mokestį, kuris gali būti taikomas šią sumą konvertuojant į Lietuvos litus pagal sprendimo įvykdymo dienos kursą;
  - (b) nuo minėto trijų mėnesių termino pabaigos iki sprendimo įvykdymo dienos per įpareigojimų nevykdymo laiką nuo minėtos sumos turės būti mokamos paprastosios palūkanos pagal ribinę Europos Centrinio Banko skolinimo normą, pridedant tris procentus;
5. Vienbalsiai *atmeta* kitus pareiškėjos reikalavimus dėl teisingo atlyginimo.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2013 m. kovo 26 d. vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Stanley Naismith
Kancleris

Guido Raimondi
Pirmininkas

Vadovaujantis Konvencijos 45 straipsnio 2 dalimi ir Teismo reglamento 74 taisyklės 2 dalimi, prie šio sprendimo pridedamos šios atskirosios teisėjų nuomonės:

- (a) pritariamoji teisėjo Pinto de Albuquerque nuomonė;
- (b) prieštaraujančioji teisėjos Jočienės nuomonė.

G.R.A.
S.H.N.

PRITARIAMOJI TEISĖJO
PINTO DE ALBUQUERQUE NUOMONĖ

Byloje *Valiulienė* Teismas vėl susiduria su jautriu smurto artimoje aplinkoje klausimu. Teisinis požiūris į lengvesnio smurto formas, tokias kaip

žodinis smurtas ir nežymūs sveikatos sutrikdymai, nepripažinimas to, kad yra visuomenės interesas netinkamo elgesio kaltininkus patraukti baudžiamojon atsakomybėn, ir bylos nutraukimas suėjus senaties terminui sutiekia šiai bylai visus pavyzdinės bylos komponentus, iškeliant pagrindines teisinės problemas, kurių dauguma tinkamai neišsprendė. Su visa pagarba, dauguma tam tikrais aspektais pasakė per daug ir, deja, nepakankamai – kitais. Todėl aš balsavau už sprendimo rezoliucinę dalį, bet negaliu sutikti su sprendimo argumentais.

Smurtas artimoje aplinkoje kaip žmogaus teisių pažeidimas

1979 m. konvencija Dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (toliau Konvencija dėl diskriminacijos) siekė panaikinti moterų diskriminaciją tiek visuomeninėje, tiek privačioje sferoje, o ne smurtą prieš moteris¹. 1984 m. JT Ekonominė ir socialinė taryba priėmė rezoliuciją 1984/14 dėl smurto šeimoje. Remiantis šia rezoliucija, metais vėliau JT Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 40/36 dėl smurto artimoje aplinkoje, kviesdama Šalis nedelsiant imtis konkrečių veiksmų mažinant smurtą artimoje aplinkoje ir suteikiant aukoms tinkamą pagalbą. 1990 m. JT Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 45/114 dėl viešo ir, jei būtina, baudžiamojo atsako smurtui artimoje aplinkoje. 1993 m. UNGA deklaracijoje Dėl smurto prieš moteris mažinimo² apibūdino smurtą prieš moteris kaip bet kokį viešą ar privatų smurtinį veiksma lyties pagrindu, kuris sukelia ar tikėtina, kad sukels fizinę, seksualinę ar psichologinę žalą ar kančią moteriai, įskaitant grasinimus imtis tokių veiksmų, prievartą ar savavališką

---

¹ Konvencijos dėl diskriminacijos Komitetas smurtą prieš moteris įtraukė į savo kompetencijos sritį tik 1989 m. Bendrojoje rekomendacijoje Nr. 12 buvo teigiama, kad Šalys dalyvės privalo apsaugoti moteris šeimoje, darbe bei bet kurioje kitoje socialinio gyvenimo sferoje ir savo periodinėse ataskaitose Komitetui turėtų teikti informaciją įvairiais šios srities klausimais. Po trejų metų Bendroji rekomendacija Nr. 19 patvirtino, kad smurtas lyties pagrindu pažeidžia lyčių lygybę ir kad “pilnas Konvencijos dėl diskriminacijos įgyvendinimas reikalauja Šalių dalyvių imtis pozityvių priemonių, skirtų panaikinti visų formų smurtą prieš moteris”. Byloje *AT v. Hungary*, Communication no. 2/2003, 2005-01-26, Konvencijos dėl diskriminacijos Komitetas nusprendė, kad pareiškėjo teisės pagal 1979 m. Konvencijos 5 (a) ir 16 straipsnius buvo pažeistos dėl to, kad po to, kai ji buvo sumušta buvusio sutuoktinio, nei vykstant civiliniam, nei baudžiamajam procesams ji negalėjo laikinai ar visam laikui uždrausti jam gyventi bute, kuriame gyveno ji su vaikais. Komitetas grindė savo sprendimą Šalių pozityvia pareiga užtikrinti veiksmingą lyčių lygybę. Toks išaiškinimas buvo patvirtintas bylose *Goecke v. Austria*, Communication no. 5/2005, 2007-08-06; *Fatma Yildirim v. Austria*, Communication no. 6/2005, 2007-12-01; *V.K. v. Bulgaria*, Communication no. 20/2008, 2011-08-17; *Cecilia Kell v. Canada*, Communication no. 19/2008, 2012-04-26; ir *Isatou Jallow v. Bulgaria*, Communication no. 32/2011, 2012-08-28. Smurto artimoje aplinkoje klausimas taip pat buvo ne kartą minėtas Konvencijos dėl diskriminacijos Baigiamosiose pastabose (pvz., Dėl Naujosios Zelandijos 2012, paras. 22-24, Meksikos, 2012, paras. 11-12, Mauricijaus, 2011, paras. 20-23, ir Australijos, 2010, paras. 28-29).

² G.A. Res. 48/104, A/48/49.

laisvės atėmimą, ir pareikalavo, kad šalys imtųsi atitinkamų priemonių, kad užkirstų kelią, iširtų ir nubaustų smurtinius veiksmus prieš moteris, nepaisant to, ar šiuos veiksmus atlieka valstybė, ar privatus asmuo. Pirmą kartą tarptautinis dokumentas smurtą prieš moteris įvardino kaip žmogaus teisių pažeidimą ir oficialiai įtvirtino priemonių gaires kaip taikomą moterų fizinės neliečiamybės ir psichinės sveikatos prevencinių ir apsaugos priemonių standartą. Tais pačiais metais Amerikos valstijų organizacijos Generalinė Asamblėja priėmė Amerikos konvenciją Dėl smurto prieš moteris prevencijos, baudimo ir panaikinimo (the Belém do Pará Convention), kurioje įvardinti Valtijų įsipareigojimai dėl smurto lyties pagrindu panaikinimo³. 1995 m. Ketvirtoji pasaulinė moterų konferencija paskelbė smurto prieš moteris panaikinimą vienu iš dvylikos strateginių tikslų ir pasiūlė valstybėms dalyvėms bei nevalstybiniais dalyviams imtis konkrečių veiksmų. 2000 m. Žmogaus teisių komitetas Bendrojoje apžvalgoje Nr. 28 Dėl lygių vyrų ir moterų teisių nurodė, kad Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 3 straipsnis reikalauja, jog valstybės imtųsi aktyvių veiksmų tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje užtikrinant lygias vyrų ir moterų galimybes naudotis pakte įtvirtintomis teisėmis, bei, siekiant įvertinti kaip laikomasi pakto 7 ir 24 straipsnių, įpareigojo pakto šalis teikti informaciją apie nacionalinius įstatymus ir praktiką, susijusią su smurtu artimoje aplinkoje ar kitokio pobūdžio smurtu prieš moteris⁴. Tais pačiais metais Rasinės diskriminacijos panaikinimo komitetas išleido Bendrąsias rekomendacijas Nr. 25 dėl lyties dimensijos rasinėje diskriminacijoje, pripažįstant, kad nuo kai kurių rasinės diskriminacijos formų labiau nukentčia moterys, nei vyrai. 2002 m. Pasaulinė sveikatos organizacija Pirmojoje pasaulinėje ataskaitoje dėl smurto ir sveikatos nagrinėjo smurto artimoje aplinkoje kaip žmogaus teisių pažeidimo bei atsako į jį pasekmes sveikatai ir ekonomikai. 2003 m. buvo patvirtintas Afrikos žmogaus ir tautų teisių chartijos Afrikos moterų teisių papildomas protokolai, kuriame buvo įvardintos naujos struktūrinės ir ekonominės smurto prieš moteris formos, tokios kaip nelygios teisės santuokoje, poligamija, neigiamos žiniaskalidos

---

³ Byloje *Maria da Penha Maia Fernandes v. Brazilia*, Case 12.051, Report no. 54/01, 2001-04-16, Amerikos žmogaus teisių komisija nusprendė, kad Brazilijos valstija neužkirto kelio smurtui artimoje aplinkoje ir deramai neišnagrinėjo skundo, todėl šaliai kilo atsakomybė pagal Amerikos Konvenciją ir Belém do Pará Konvenciją. Visai neseniai byloje *Jessica Lenahan (Gonzales) et al. v. United States*, Case 12.626, Report no. 80/11, 2011-07-21, Komisija nusprendė, kad Jungtinės Valstijos yra atsakingos už tarptautinio įsipareigojimo apsaugoti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje sistemingus pažeidimus. Amerikos teismas taip pat nusprendė, kad byloje *Gonzales et al. ("Cotton Field") v. Mexico*, 2009-11-16, kad Meksikos valdžios įstaigos neužkirto kelio ir neištyrė apie 600 moterų išprievartavimo ir nužudymo Ciudad Juarez gyvenvietėje.

⁴ Taigi, Komiteto nuomone, smurtas artimoje aplinkoje gali pažeisti teisę nepatirti netinkamo elgesio, garantuojamą 7 straipsnio. Smurtas artimoje aplinkoje kelia didelį susirūpinimą Komitetui, kaip matyti daugybėje Baigiamųjų pastabų, pvz., dėl Rusijos Federacijos, 2010, para. 10, Moldovos, 2009, para. 16, Danijos, 2008, para. 8, Mauricijaus, 2005, para. 10, Uzbekistano, 2005, para. 23, Islandijos, 2005, para. 12, Benino, 2005, para. 9, Albanijos, 2004, para. 10, Lenkijos, 2004, para. 11, Maroko, 2004, para. 28, ir Jemeno, 2002, para. 6.

kampanijos bei tradicinės ir religinės praktikos, kurios laiko moteris atarūšėmis pilietėmis. 2005 m. Ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių komitetas išleido Bendrąjį komentarą Nr. 16 Dėl lygios vyrų ir moterų teisės naudotis visomis ekonominėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis teisėmis, kuriame nurodoma, kad smurtas lyties pagrindu yra diskriminacijos forma, kuri mažina gebėjimą naudotis teisėmis ir laisvėmis, įskaitant ekonomines, socialines ir kultūrinės teises, lygybės pagrindu, ir kad valstybės narės turi imtis atitinkamų priemonių, siekiant panaikinti smurtą prieš vyrus ir moteris, bei elgtis pakankamai rūpestingai, kad apsaugotų, ištirtų, tarpininkautų, nubaustų smurtinius veiksmus atlikusius asmenis ir kompensuotų jų padarytą žalą, taip pat suteikti smurto artimoje aplinkoje aukoms, kurios daugiausia yra moterys, prieglaudą bei kompensuoti jų patirtą fizinę, psichinę ir emocinę žalą. 2006 m. sausio 20 d. specialioji pranešėja dėl smurto prieš moteris Yakin Ertürk trečiojoje ataskaitoje teigė, jog yra paprotinės tarptautinės teisės taisyklė, kuri „įpareigoja šalis deramai užtikrinti pakankamą apsaugą ir reakciją į smurto prieš moteris atvejus bei užkirsti jiems kelią“⁵. 2008 m. Europos Sąjungos Taryba priėmė „ES gaires dėl smurto prieš moteris ir mergaites ir kovos su visų formų moterų diskriminacija“. 2010 m. balandžio 23 d. specialioji pranešėja dėl smurto prieš moteris Rashida Manjoo pirmojoje ataskaitoje teigė, kad įpareigojimas tinkamai atlyginti smurto aukoms žalą apima įpareigojimą įtvirtinti moterų teisių gynimo priemones tiek baudžiamojame, tiek civilinėje teisėje, taip pat smurtą patyrusiems asmenims užtikrinti efektyvią apsaugą, paramą ir reabilitacines paslaugas⁶.

---

⁵ Deramo užtikrinimo standartas kaip smurto prieš moteris panaikinimo priemonė, specialiosios pranešėjos dėl smurto prieš moteris ataskaita, E/CN.4/2006/61, para. 29, cituojanti Konvencijos dėl diskriminacijos Bendrąją rekomendaciją Nr. 19, para. 9; Smurto prieš moteris panaikinimo deklaracija, 4 (c) straipsnis; 1995 m. Pekino veiksmų platforma, 125 (b) paragrafas; ir Amerikos konvencija Dėl smurto prieš moteris prevencijos, baudimo ir panaikinimo, 7 (b) straipsnis. Anot specialiosios pranešėjos, deramas užtikrinimas reikalauja, kad Šalys būtų įsipareigojusios užkirsti kelią, iširti, nubausti ir suteikti gynybos priemones smurto prieš moteris atvejais tiek pat, kiek ir kitų smurto formų atvejais (para. 35).

⁶ Žalos atlyginimas smurtą patyrusioms moterims, specialiosios pranešėjos dėl smurto prieš moteris pranešimas, A/HRC/14/22 (2010). Ši pozicija sutampa su bendru tarptautinės benduomenės sutarimu dėl Konvencijos dėl diskriminacijos Bendroje rekomendacijoje Nr. 28 nustatyto pagrindinio Šalių dalyvių įsipareigojimo pagal šios konvencijos 2 straipsnį, para 34; Konvencijos dėl diskriminacijos Bendroji rekomendacija Nr. 19, cituota pirmiau, para. 23 (t), (iii); Smurto prieš moteris panaikinimo deklaracija, 4 (g) straipsnis; 1995 m. Pekino veiksmų platforma, para. 125 (a); Specialiosios pranešėjos dėl smurto prieš moteris ataskaita, Yakin Ertürk, para. 83; Amerikos konvencija Dėl smurto prieš moteris prevencijos, baudimo ir panaikinimo, 7 (f) and (g) straipsnis; Afrikos žmogaus ir tautų teisių chartijos Afrikos moterų teisių papildomas protokolai, 4 (2) (f) straipsnis; ES gairės dėl smurto prieš moteris ir mergaites ir kovos su visų formų moterų diskriminacija, para. 3.2.7.1.; Europos Tarybos konvencija Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, 20 and 23 straipsniai; WAVE, “More than a roof over your head: A survey of quality standards in European women’s refuges”, 2002; Žmogaus Teisių Tarybos Baigiamosios pastabos dėl Rusijos Federacijos, 2009, para. 10, dėl Moldovos, 2009, para. 16, ir dėl Kroatijos, 2009, para. 8, ir kritika dėl prieglaudų aukoms nebuvimo byloje *A.T. v. Hungary* ir *Goecke v. Austria*.

Galiausiai, 2011 m. Europos Tarybos Ministrų Komitetas priėmė Konvenciją dėl prevencijos ir kovos su smurtu prieš moteris ir smurtu artimoje aplinkoje, kurioje ne tik yra atskirti abu aspektai, bet ir prie smurto artimoje aplinkoje aukų priskiriami visi fiziniai asmenys, kurie patyrė smurtą⁷. Konvencijos nuostata dėl deramo užtikrinimo yra sukurta kaip įpareigojimas imtis priemonių, o ne pasiekti rezultatą⁸.

Atsižvelgiant į šį tarptautinės teisės vystymąsi, kuris yra paremtas moderniosios psichologijos išvadomis⁹, galima dayti išvadą, kad smurtas artimoje aplinkoje tapo atskiru žmogaus teisių pažeidimu, kurį sudaro privačiame ar viešame gyvenime sugyventinio, buvusio sugyventinio, šeimos nario ar buvusio šeimos nario fizinės, seksualinės ar psichologinės žalos darymas, grąšinimas ar mėginimas ją daryti¹⁰. Tačiau žmogaus teisių bylose

⁷ ETS. Nr. 210. Ši nauja tarptautinės teisės priemonė yra labia svarbi aiškinant Šalių dalyvių įsipareigojimus, kylančius iš Europos Žmogaus Teisių Konvencijos, nors yra ratifikuota kol kas tik trijų šalių, tame tarpe nesant ir Šalies atsakovės (siekiant pagrįsti šį aiškinimo metodą, žr. mano askirašias nuomones bylose *De Souza Ribeiro v. France (GC)*, 10 išnaša, ir *Tautkus prieš Lietuvą*, 16 išnaša). Tai ypač akivaizdu, kadangi ši priemonė buvo patvirtinta Europos Tarybos Tikslinei grupei paskelbus kvietimą Kovoti su smurtu prieš moteris, pasirašant teisiškai įpareigojančią konvenciją dėl, *inter alia*, smurto artimoje aplinkoje (Galutinė veiklos ataskaita, 2008) bei Ministrų Komitetui išleidžiant keletą rekomendacijų, tokių kaip Rekomendacija Nr. R (85) 4 dėl smurto šeimoje, Rekomendacija Nr. R (90) 2 dėl socialinių priemonių, susijusių su smurtu šeimoje, ir 2002-04-30 Rekomendacija Nr. Rec(2002)5 dėl moterų apsaugos nuo smurto. Galiausiai, naujoji priemonė rėmėsi Teismo praktika dėl pozityvios pareigos apsaugoti moteris nuo smurto artimoje aplinkoje, kaip nustatyta bylose *Kontrova v. Slovakia*, no. 7510/04, 2007-09-24; *Bevacqua and S v. Bulgaria*, no. 71127/01, 2008-09-12; *Branko Tomasic and Others v. Croatia*, no. 46598/08, 2010-10-14; *Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, 2009-09-09; *E.S. and Others v. Slovakia*, no. 8227/04, 2009-12-15; *A. v. Croatia*, no. 55164/08, 2010-10-14; ir *Hajduova v. Slovakia*, no. 2660/03, 2010-11-30.

⁸ Konvencija dėl kovos su smurtu prieš moteris, 5 (2) straipsnis, ir Aiškinamasis raštas, para. 59.

⁹ Dėl smurto artimoje aplinkoje priežasčių ir pasekmių, taip pat dėl esamų prevencijos, informavimo ir žalos atlyginimo programų žr., *inter alia*, Judd, Domestic violence sourcebook, Detroit, Omnigraphics, 2012; Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence. Geneva, World Health Organization, 2010; Walker, The battered woman syndrome, New York, Springer, 2009; Estimating the costs and impacts of intimate partner violence in developing countries: a methodological resource guide, Washington, International Center for Research on Women, 2009; McCue, Domestic Violence: A Reference Handbook, Santa Barbara, ABC-CLIO, 2008; Shipway, Domestic violence: a handbook for health professionals, London, Routledge, 2004; Violence against women: impact of violence on women's health, Ottawa, Health Canada, 2002; Tjaden and Thoennes, Extent, nature and consequences of intimate partner violence: Findings from the national violence against women survey, US Department of Justice, 2000; Jacobson and Gottman, When Men Batter Women, New Insights into Ending Abusive Relationships, New York, Simon & Schuster, 1998; and Jasinski and Williams (eds.), Partner Violence: A Comprehensive Review of 20 Years of Research, Thousand Oaks, CA, Sage, 1998. Bendro Europos standarto pagrindimui Teismas naudojo šiuolaikinės psichologijos išvadas, pavyzdžiui, byloje *M.C. v. Bulgaria*, no. 39272/98, § 164, 2003-12-04. Šiuo požiūriu vadovavausi ir atskiroje nuomonėje byloje *Konstantin Markin [GC]*, 21 išnaša.

¹⁰ Sąvoka "smurtas artimoje aplinkoje" yra platesnė nei "sugyventinio smurtas", kadangi ji apima ir smurtą prieš vaikus ar pagyvenusius asmenis ar smurtą prieš bet kurį šeimos narį. Ji taip pat apima ir smurtą formaliuose ir neformaliuose santykiuose, įskaitant tos pačios lyties

požiūris į smurtą artimoje aplinkoje vis dar susiduria su trimis stipriais konceptualiais trukdžiais, kurie yra labai gerai įsitvirtinę demokratinių visuomenių istorijoje: pagarba privatumui, tolerancija *vis-a-vis* skirtingoms kultūroms ir kaltinamųjų teisių apsauga. Klaiskinis žmogaus teisių požiūris sutelkia dėmesį į pažeidimus, kurie vyksta viešojoje erdvėje, kas aiškiai nepalanku smurto artimoje aplinkoje aukoms, nes toks smurtas yprastai vyksta paslėptoje privačioje šeimos ar kitos formos intymių santykių sferoje¹¹. Kai kurių etninių grupių atžvilgiu ši nepalanki padėtis apsunkina pretenzingas kultūros reliatyvizmas, pagal kurį kai kurios tradicinės praktikos turi būti toleruojamos iš pagarbos skirtingoms kultūroms, net jeigu tokios praktikos gali būti diskriminacijos formos ar net netinkamas elgesys¹². Be to, teismai ir mokslininkai tradiciškai daugiau dėmesio skiria kaltinamojo teisių efektyvumo užtikrinimui nei aukų teisių apsaugai, esant bendram įsitikinimui, jog pirmenybė turi būti teikiama kaltinamiesiems, o ne pastarosioms¹³. Šie trukdžiai galėtų būti įveikti sulaužant klasikinį skirstymą į viešą-privatų bei pripažįstant šalių pozityvią pareigą veikti prieš smurtą artimoje aplinkoje. Šalys yra įpareigosotos ne tik patraukti atsakomybėn tariamus pažeidėjus bei suteikti smurto artimoje aplinkoje aukoms galimybę aktyviai dalyvauti baudžiamajame procese, bet taip pat neleisti privatiems veikėjams įvykdyti ar pakartoti pažeidimą ir suteikti elementarias socialinės pagalbos priemones aukoms, tokias kaip potrauminė priežiūra ar prieglauda. Atsižvelgiant į pirmiau minėtą tokį platų ir ilgai trunkantį konsensumą, šis tarptautinis pozityvus įpareigojimas turi būti pripažįstamas kaip paprotinės tarptautinės teisės principas, saistantis visas Šalis. Tai juo labiau pasakytina apie smurto prieš moteris atvejus. Smurtas artimoje aplinkoje yra pagrinde smurtas prieš moteris¹⁴. Visi turimi duomenys pasauliniu mastu rodo, kad didžioji dauguma bylų yra dėl vyrų smurto prieš moteris, o moterų smurtas

---

asmenų santykius, ar nutraukus santykius (žr. *Kalucza prieš Vengriją*, nr. 57693/10, § 67, 2012-04-24). Smurtas gali būti tęstinis ar vienetinis atvejis. Akivaizdu, kad smurtas prieš moteris gali vykti tiek smurto artimoje aplinkoje kontekste, tiek ir už jo. Šioje byloje susikerta šios dvi smurto formos, t.y. smurtas prieš moteris artimoje aplinkoje.

¹¹ Žr., pavyzdžiui, Yakin Ertürk pranešimą, cituotą pirmiau, para. 59.

¹² Vėl Yakin Ertürk pranešimas, cituota pirmiau, para. 66, ir Europos Tarybos Konvencijos dėl kovos su smurtu prieš moteris Aiškinamasis raštas, para. 216.

¹³ Priešingą poziciją žr. *Opuz*, cituota pirmiau, § 147: „kaltininko teisės negali pakeisti aukos teisių į gyvenimą, kūno ir sveikatos neliečiamumą“. Šį teiginį galima rasti ir byloje *Fatma Yildirim*, cituota pirmiau, para. 12.1.5.

¹⁴ Kaip teigė specialioji pranešėjo dėl smurto prieš moteris, „nors visos moterys rizikuoja patirti smurtą, ne visos vienodai yra atsparios smurtui“ (Rashida Manjoo pranešimas dėl daugkartinių ir susikertančių diskriminacijos ir smurto prieš moteris formų, A/HRC/17/26 (2011). Nėščios, neįgalios, jaunos, pagyvenusios, migrantės, pabėgėlės ar neraštingos moterys yra ypač pažeidžiamos (žr. Europos Tarybos Konvencijos dėl kovos su smurtu prieš moteris 87 skyriuje esantį nebaigtinį sąrašą), bet kuri kita moteris gali būti taip pat pažeidžiama, susidūrusi su priekabiaujančiu ir agresyviu partneriu. Be to, Teismas jau pirmuosiuose sprendimuose dėl smurto artimoje aplinkoje pabrėžė, plačiąja prasme, „smurto artimoje aplinkoje aukų ypatingą pažeidžiamumą“ (žr. *Bevacqua and S.*, cituota pirmiau, § 65, ir *Opuz*, cituota pirmiau, § 132). Taigi, aš negaliu sutikti su argumentais, pateiktais sprendimo 69 punkte.

prieš vyrus sudaro tik labai mažą procentą nuo smurto artimoje aplinkoje atvejų¹⁵.

Taigi, pilnas Europos Žmogaus Teisių Konvencijos (toliau – Konvencija) *effect utile* gali būti pasiektas tik aiškinant ir taikant jos nuostatas neutraliai lyčiai, atsižvelgiant į faktinę vyrų ir moterų nelygybę ir tai, kaip ji įtakoja moters gyvenimą¹⁶. Šiuo atžvilgiu, akivaizdu, kad smurto artimoje aplinkoje veiksmo pobūdis yra žeminintis ir žlugdantis auką, tai yra būtent tai, ko siekia smurtautojas. Fizinis skausmas tėra vienas iš numatytų padarinių. Spyriu, antausiu ar spjūviu taip pat siekiama sumenkinti partnerio orumą, parodant pažeminimą ir sumenkinimą¹⁷. Būtent dėl šio pažeminimo faktoriaus turi būti taikomas Konvencijos 3 straipsnis¹⁸. Kaltinant 8 straipsnio pažeidimu,

¹⁵ Po Konvencijos dėl diskriminacijos Rekomendacijos Nr. 19 plačiai pripažinta, jog smurtas tarp sugyventinių moteris veikia žymiai labiau, atskiriant jas kaip grupę, kuriai reikalinga aktyvi šalies apsauga. Tos pačios išvados buvo prieita ir, pavyzdžiui, JT generalinio sekretoriaus Visų formų smurto prieš moteris išsamiaame tyrime, 2006, ir UNICEF ataskaitoje Smurtas prieš moteris ir mergaites artimoje aplinkoje, Innocenti Digest, 6 tomas, 2000.

¹⁶ Kaip teigiama jau 1989 m. JT Ataskaitoje dėl smurto prieš moteris šeimoje ir pakartota 1995 m. Pekino Veiksmų platformoje, para. 118, smurtas prieš moteris yra istoriškai nevienodo moterų ir vyrų galios santykio išraiška. Ši nelygybė yra kurstoma senamadiško išankstinio nusistatymo dėl moters vaidmens visuomenėje, kaip jau ne kartą buvo pastebėta (pvz., Konvencija dėl diskriminacijos, Rekomendacija Nr. 19, para. 11, ir Amerikos Žmogaus teisių komisija, Moterų, smurto aukų, teisė kreiptis į teismą Amerikos valstijose, OEA/Ser.L/V/II, Doc. 68, 2007-12-20, para. 147). Kadangi yra siekiama panaikinti šias faktines nelygybes, minėta neutrali lyties atžvilgiu interpretacija negali būti kaltinama, kad globoja moteris kaip stereotipinę grupę asmenų, kuri negali apsiginti ir kuriai reikalinga visuomenės apsauga. Todėl šis skirtingas teisinis režimas turi “objektyvų pateisinimą” tokia prasme, kokia yra įtvirtinta byloje *Belgian Linguistic* (“kai kuriomis teisinėmis nelygybėmis yra tik siekiama ištaisyti tam tikras faktines nelygybes”); taip pat žr. Europos Tarybos konvencija Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, 4 (4) straipsnis, Žmogaus teisių komiteto Bendroji apžvalga Nr. 18 dėl nediskriminacijos, para. 10, Ekonominių ir socialinių teisių komiteto Komentarai Nr. 16, paras. 7 ir 8). Priešingai, Konvencijos aiškinimas neatsižvelgiant į lyties dimensiją, tik paskatins nelygybes, kurios įtakoja moteris.

¹⁷ Kaip patvirtina kai kurie tyrimai, išvardinti 9 išnašoje.

¹⁸ Dauguma praleido galimybę išdėstyti samprotavimą dėl principų, pagal kuriuos Šalis atsakovė būtų kaltinama pažeidusi 3, o ne 8 straipsnį, išliekant prisirišus prie konkrečių bylos aplinkybių. Toks samprotavimas buvo be galo būtinas, atsižvelgiant į dabartinę prieštaringą praktiką. Bylose *Bevacqua, Sandra Jankovic*, ir *A. v. Croatia*, Teismas nustatė 8 straipsnio (kūno sužalojimai) pažeidimą, taip pat ir byloje *Hadjuova* (grąšinimai), tačiau byloje *Opuz* jis nustatė dėl pareiškėjos motinos 2 straipsnio (nužudymas) teisės pažeidimą ir dėl pareiškėjos - 3 straipsnio (kūno sužalojimai) ir 14 straipsnio kartu su 2 ir 3 straipsnių pažeidimus, o byloje *Kontrova* - 2 ir 13 (nužudymas) straipsnių pažeidimus. Byloje *E.S. and Others v. Slovakia* jis nustatė abiejų - 3 ir 8 (fizinis smurtas) straipsnių pažeidimus! Galiausiai, byla *Kalucza* yra ypatinga dėl 8 straipsnio pažeidimo, kadangi joje buvo bendrai fizinis ir žodinis smurtas. Šie skirtingi Konvencijos aiškinimai yra akivaizdžiai reikšmingi dėl kompensacijos ir kitų tikslų. Be to, atmetus Vyriausybės veinašalę deklaraciją, kurioje pripažįstamas 8 straipsnio pažeidimas, Teismas turėjo papildomą pareigą išsamiai pagrįsti savo sprendimą dėl 3 straipsnio pažeidimo nustatymo.

nebūtų pilnai atskleista smurto artimoje aplinkoje reikšmė ir tai nebūtų traktuojama kaip „smurto suvokimas priklausomai nuo lyties“¹⁹.

Osman testas smurto artimoje aplinkoje atveju

Šalies pozityvių įsipareigojimų vienas labiausiai probleminių aspektų yra jos pareigos užkirsti kelią ir apsaugoti tikslios taikymo srities apibrėžimas. Teimas sukūrė taip vadinamą Osman testą, kuris paprastai įvertina, ar valdžios institucijos žinojo ar turėjo žinoti apie tikrą ir tiesioginę grėsmę neįvardinto asmens ar asmenų gyvybei dėl trečiosios šalies baudžiamųjų veiksmų ir nesiėmė jokių veiksmų pagal kompetenciją, kurių, pagrįstai manytina, būtų galima iš jų tikėtis, norint išvengti tos rizikos. Paprastai tariant, Šalis atsako už nevalstybinių dalyvių netinkamą elgesį, kuomet toks elgesys gali būti nuspėjamas ir kurio galima išvengti, panaudojant Šalies galias²⁰. Šioje byloje ginčo esmė yra šio standarto tinkamumas konkrečiai smurto artimoje aplinkoje situacijai. Realiai vertinant, „tiesioginės grėsmės“ aukai momentu labai dažnai būna jau per vėlu Šaliai įsikišti. Be to, dėl pasikartojimo ir eskalacijos daugumoje smurto artimoje aplinkoje atvejų atrodo kažkaip dirbtina ar net žalinga reikalauti grėsmės betarpiškumo. Nors ir gali atrodyti, kad rizika nėra neišvengiama, tačiau kai ji atsiranda, tai jau būna didelė rizika. Griežtesnis užtikrinimo standartas yra ypatingai reikalingas tam tikrų visuomenių, pvz. Lietuvos visuomenės, kontekste, kurios susiduria su rimta, ilgalaikė ir plačiai paplitusia smurto artimoje aplinkoje problema. Todėl smurto artimoje aplinkoje atvejais atsiradęs deramo užtikrinimo standartas yra griežtesnis negu klasikinis Osman testas, kadangi pareiga veikti valdžios institucijoms atsiranda tada, kai rizika jau yra, nors jis ir nėra neišvengiama²¹. Jeigu Šalis žino ar turi žinoti, kad jos populiacijos segmentas, toks kaip moterys, patiria pasikartojantį smurtą ir neužkerta kelio žalai, kurią patiria šios žmonių grupės nariai, kai susiduria su iškilusia (bet vis dar išvengiama) rizika, Šaliai gali kilti atsakomybė už neveikimą, sukeltą žmogaus teisių pažeidimus. Konstruktyvi numatyta

¹⁹ Išsireiškimas yra naudojamas Europos Tarybos konvencijos Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo 18 (3) straipsnyje. Yra svarbu paminėti, jog Teismas gina smurto artimoje aplinkoje aukas ir smurto aukas moteris, nepaisant bet kokio diskriminacinio nusikaltėlio tikslo. Todėl yprastai papildomas 14 straipsnio pažeidimas nėra nustatomas bylose, kuriose aukos yra moterys. Vis tik gali būti tokių situacijų, kai smurtas artimoje aplinkoje ir smurtas prieš moteris turi konkretų diskriminacinį tikslą, pavyzdžiui, pažeminti aukos rasę ar etninę kilmę. Tokiais atvejais bus abiejų – 3 ir 14 straipsnių pažeidimai.

²⁰ *Osman v. United Kingdom*, 1998-10-28, § 116, Reports 1998-VIII. Teismas taikė šį standartą smurto artimoje aplinkoje bylose (pavyzdžiui, *Opuz*, cituota pirmiau, § 130, ir *Hajduova*, cituota pirmiau, § 50). Tas pats kriterijus buvo pritaikytas ir kitoje Atlanto pusėje Amerikos teismo (žr. Bylą *Cotton Field*, cituota pirmiau, para. 282, ir bylos *Massacre of Pueblo Bello* sprendimą, 2006-12-31, para. 152).

²¹ Kaip teigiama byloje *Hajduova*, cituota pirmiau, § 50, vietos valdžios institucijos turėtų imtis „dar daugiau atsargumo priemonių“ atsižvelgiant į „smurto artimoje aplinkoje aukų ypatingą pažeidžiamumą“, o tai iš esmės atitinka šį griežtesnį standartą.

pareiga užkirsti kelią ir apsaugoti yra antroji pusė plačiai paplitusiosios prievartos ir smurto kontekste, jau žinoma Šalių valdžios institucijoms.

Smurto artimoje aplinkoje baudžiamojo persekiojimo viešasis interesas

Antra šios bylos iškelta didelė problema yra šios formos netinkamo elgesio baudžiamojo persekiojimo nepripažinimas „viešuoju interesu“, taikant senąjį ir naująjį (2003 m.) Baudžiamojo proceso kodeksą, ir nutraukus bylą dėl senaties termino pabaigos. Teismas jau atmetė nuomonę, kad Konvencijos garantuojama teisė į kūno neliečiamumą visais smurto artimoje aplinkoje atvejais gali būti užtikrinama tik prokurorų, tačiau jo netenkino ir Bulgarijos teisės nuostata, kuria remiantis tik smurto artimoje aplinkoje „išimtiniais atvejais“ prokuroras gali pradėti baudžiamąjį persekiojimą²². Iš tiesų, tiek naujosios Europos Tarybos konvencijos dėl smurto artimoje aplinkoje 55 straipsnis ir ankstesnės Rec Rekomendacijos (2002 m.) 38 ir 39 paragrafai, tiek Konvencijos dėl diskriminacijos Bendrosios rekomendacijos Nr. 28 dėl pagrindinių Šalių dalyvių įsipareigojimų, remiantis Konvencijos 2 straipsniu, 34 paragrafas teikia pirmenybę prokuroro vykdomam baudžiamajam persekiojimui, kuris ne visa apimtimi priklauso nuo aukos, tiek dėl proceso pradėjimo, tiek dėl skundo atsiėmimo. Priežastis yra aiški: daugeliu atvejų smurto artimoje aplinkoje auka patenka į ypatingai keblią padėtį, turėdama pati nuspręsti, ar ji nori pakenkti šeimai/intymiems santykiams pateikdama skundą privataus kaltinimo tvarka, taip palaikant antraeilį aukos vaidmenį ir patį smurtą, kadangi ji neabejotinai nėra laisva pasirinkti dėl jos priklausomumo nuo smurtautojo²³. Kitaip tariant, reikalavimas aukai būti privačiu kaltintoju, kas atspindi klaidingą smurto tarp šeimos narių/sugyventinių kaip „privataus reikalo“ supratimą, yra nesudareinamas su aukščiau minėtu tarptautiniu įsipareigojimu apginti.

Konvencijos standartų taikymas šioje byloje

Pareiškėja ir JHL gyveno kartu kaip pora nuo 1996 m. 2001 m. pareiškėja pasiskundė, kad ją savo bute sumušė JHL. 2005 m. prokuroras teigė, kad „yra nustatyta“, jog pareiškėjai buvo smogta, spirta, ją smaugė penkis kartus laikotarpyje tarp sausio ir vasario mėnesių 2001 m., nors nei vienu iš šių atvejų ji nepatyrė ilgalaikių sužalojimų ar neteko darbingumo. Visais šiais

²² Byla *Bevacqua*, cituota pirmiau, § 82, ir *Sandra Jankovic v. Croatia*, nr. 38478/05, § 50, 2009-03-05. Panašiai Europos Teisingumo Teismas sujungtose bylose *Magette Gueye* ir *Valentin Salmeron Sanchez* (C-483/09 ir C-1/10) yra nustatęs, kad privalomas taikymas draudimų prisiartinti minimaliam periodui asmenims, kurie smurtauja šeimoje, nepažeidžia Pagrindų sprendimo 2001/220/JHA dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose, net jei tiems draudimams prieštarauja aukos.

²³ Teismas jau yra nustatęs, kad visuomenės interesas yra patraukti baudžiamojon atsakomybėn kaltininką net ir tuo atveju, kai auka atsiima skundą (*Opuz*, cituota pirmiau, § 139).

atvejais ji buvo įžeidinėjama ir jai grasinama. Šie faktai, kurie neabejotinai reiškia jos kūno neliečiamumo ir psichinės sveikatos pažeidimą, *per se* pasiekė sunkumo laipsnį, kurio reikalauja Konvencijos 3 straipsnis, nes smurtiniai išpuoliai prieš pareiškėją pažeidė ne tik jos teisę į privatumą, bet ir jos Konvencijos teisę nepatirti neleistino elgesio, nebūti įžeidinėjamai ar žeminamai.

Šalies atsakomybės už šiuos veiksmus klausimas turi būti vertinamas atsižvelgiant bendrai į smurtavimą prieš moteris Lietuvos visuomenėje²⁴. Kadangi pažeidimas buvo padarytas privataus asmens ir vietos valdžios institucijos žinojo apie jos patiriamą riziką, Šalis atsakovė turėjo pozityvią pareigą apginti pareiškėją. Iš tikrųjų, 2001 m. sausio 7 d., sausio 15 d. ir vasario 4 d. pareiškėja pranešė policijai, kad sugyventinis ją įžeidinėjo ir neleido jai patekti į butą²⁵. Pasikartojantis žodinis smurtas, toks kaip įžeidinėjimai ir grasinimai, yra pakankama priežastis kilti pozityviai pareigai apsaugoti pareiškėjos fizinį ir psichologinį neliečiamumą pagal 3 straipsnį. Policijos, kuri tik užfiksavo įvykius, adekvačios reakcijos nebuvimas parodo, kiek daug dar trūksta iki reikalavimo „aktyviai dalyvauti renkant [smurto] įrodymus“ tinkamo vykdymo²⁶.

Čia buvo ir procesinis pažeidimas, nes procesas buvo ne tik nepateisinamai uždelstas, bet, dar blogiau, turėjo daug trūkumų. Policijos tyrimas buvo du kartus įvardintas kaip neišsamus ir, remiantis kompetentingo prokuroro nutarimu, turėjo prasidėti iš naujo. Prie tokio nepateisinamo laiko gaišinimo prisidėjo ir dvejų metų vėlavimas – tiek reikėjo laiko prokurorui priimti sprendimą nutraukti tyrimą ne dėl tariamo nusikaltimo įrodymų trūkumo, bet neturint pagrindo tyrimui bendra tvarka. Iš tikrųjų, sprendimas nutraukti tyrimą buvo priimtas 2005 m. birželio 10 d., nepaisant to, kad jo pagrindas jau buvo numatytas naujamjame Baudžiamajame kodekse, kuris įsigaliojo 2003 m. Nors pareiškėja pradėjo procesą privataus kaltinimo tvarka iš karto po to, kai apylinkės teismas paliko galioti prokuroro sprendimą nutraukti

---

²⁴ Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės Statistikos departamento duomenimis, 2007 m. 408 moterys ir 69 vyrai patyrė sutuoktinių ar sugyventinių smurtą, o 2008 m. 359 moterys ir 30 vyrų patyrė sutuoktinių ar sugyventinių smurtą. Šie duomenys rodo, kad moterys 6 kartus dažniau nei vyrai patiria smurtą (Smurtas artimoje aplinkoje Pietų Baltijos regione, Kaliningrade, Lietuvoje, Lenkijoje ir Švedijoje, Projekto “Pietų Baltija – zona be smurto” ataskaita, 2010 m. rugsėjis, p. 20). Dėl įrodomosios statistikos vertės žr. bylas *Hoogendijk v. Netherlands (dec.)*, no. 58461/00, 2005-12-06, ir *Zarb Adami v. Malta*, no. 17209/02, §§ 77-78, ECHR 2006-I. Taip pat žiūrėti Konvencijos dėl diskriminacijos Baigiamąsias išvadas dėl Lietuvos, 2008, kuiose išreikštas susirūpinimas dėl didelio smurto prieš moteris paplitimo – ypač smurto artimoje aplinkoje, ir nepakankamo kiekio krizių centrų.

²⁵ Kitas pareiškimas buvo įteiktas policijai 2001 m. kovo 9 d. Dauguma teigia, žr. 68 punktą, kad negali atsižvelgti į šį pareiškimą, tačiau sekančiame punkte ir toliau pripažįstama, jog pareiškėja “pagrįstai teigė”, kad “patyrė grėsmę jos fiziniam neliečiamumui”.

²⁶ Cituoti Europos Tarybos Konvencijos dėl smurto prieš moteris perencijos ir kovos su juo Aiškinamojo rašto 280 pastraipą.

tyrimą, byla buvo nutraukta, suėjus senaties terminams²⁷. Atsižvelgiant į aiškia riziką dėl senaties, minimalus visuomenės interesas buvo, kad 2005 m. birželį prokuroras tęstų tyrimą. Klaidingas prokuroro sprendimas netęsti bylos kartu su privataus kalitinimo senaties termino pabaiga užkirto kelią JHL pilnai atsakomybei už jo tarimaus nusikaltimus²⁸.

Išvada

Vargšė Loreta, kuri turėjo iškęsti priekabiaujančio ir nesivaldančio partnerio pasikartojančius išpuolius, ir kuri buvo palikta be teisingumo!²⁹ Naujas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas jai atsirado per vėlai. Dabar pats laikas įvertinti jos žmogaus teises. Atsižvelgiant į tarptautinį įpareigojimą užkirsti kelią ir apsaugoti nuo smurto artimoje aplinkoje, minėtą Osman testą bei visuomenės interesą dėl baudžiamojo persekiojimo pareiškėjos byloje bei Šalies atsakovės įsipareigojimų nesilaikymą, aš manau, kad buvo materialus ir procesinis 3 straipsnio pažeidimas.

---

²⁷ 2005 m. gruodžio 15 d. apylinkės teismo sprendimas buvo neteisingas. Nors jis buvo panaikintas apygardos teismo, ši klaida papildomai užvilkino procesą, kuris galiausiai pasibaigė suėjus senaties terminui.

²⁸ Dauguma susilaukė nuo teiginio, žr. 83 punktą, kad pareiškėjos baudžiamasis skundas turėjo būti tiriamas prokuroro. Vis tik dauguma sutiko su Vyriausybės argumentu, kad naujasis 2011 m. gruodžio 15 d. įstatymas dėl smurto artimoje aplinkoje, kuris smurtą artimoje aplinkoje pavertė į visuomeninę reikšmę turinčiu nusikaltimu, leidžia pripažinti “visuomeninę reikšmę” nusikaltimų, kurie buvo paminėti prokuroro 2005 m. sprendime. Kitaip tariant, dauguma yra pasiruošusi atgaline data taikyti naująjį Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą kaltinamojo nenaudai, bet nenori daryti išvados, jog tai buvo prokuroro klaida, kad byla buvo klaidingai nutraukta.

²⁹ Vėl semiuosi įkvėpimo iš Justice Blackmun, kuris sušuko “Vargšas Joshua! Neatsakingo, priekabiaujančio, bailaus ir nesitvardančio tėvo pasikartojančių išpuolių auka” žymioje jo atskirojoje nuomonėje, pridėtoje prie bylos *DeShaney v. Winnebago Cty. DSS*, 489 U.S. 189 (1989), žyminčios Valstijų nesėkmę kovoje su smurtu artimoje aplinkoje.

PRIĖŠTARAUJANČIOJI TEISĖJOS JOČIENĖS NUOMONĖ

1. Smurtas prieš moteris, ypač smurtas artimoje aplinkoje, gali būti apibūdinamas kaip visuomeninės svarbos reiškinys, kuris yra dažna problema ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje. Tarptautinės organizacijos ėmėsi daug svarbių priemonių (tiek Jungtinių Tautų, tiek Europos Tarybos rėmuose) kovoti su smurtu prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, greitai reaguoti į smurto artimoje aplinkoje grėsmes, imtis prevencinių priemonių šioje srityje bei teikti efektyvią ir tinkamą pagalbą šių nusikaltimų aukoms (žr. 38-41 punktus, taip pat reikšmingų tarptautinių šaltinių santrauką byloje *Opuz v. Turkey*, no. 33401/02, §§ 72-86, ECHR 2009, ypač Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją Rec(2002)5, 2002-04-30, dėl moterų apsaugos nuo smurto).

2. Šioje rekomendacijoje Ministrų Komitetas *inter alia* pažymėjo, kad Valstybės narės turėtų įdiegti, vystyti ir/ar gerinti kur reikalinga nacionalinę politiką prieš smurtą, paremtą maksimalia aukų apsauga, parama ir pagalba, baudžiamosios ir civilinės teisės derinimu, visuomenės sąmoningumo didinimu, specialistų, kurie susiduria su smurtu prieš moteris, mokymu ir prevencija. Ministrų Komitetas ypač rekomendavo, kad Valstybės narės numatytų baudžiamąją atsakomybę už žiaurų smurtą prieš moteris, taip pat rekomendavo, kad Valstybės narės kvalifikuotų visas smurto šeimoje formas kaip baudžiamuosius nusikaltimus ir numatytų galimybę imtis priemonių tam, kad *inter alia* teisėjai galėtų taikyti laikinąsias apsaugos priemones, apsaugančias aukas, uždraudžiant persekiotojams susisiekti, bendrauti ar artintis prie aukų, gyventi ar įeiti į nurodytas patalpas, bausti persekiotojus už visų pritaikytų priemonių pažeidimus bei nustatyti elgesio taisykles, kuriomis vadovautųsi policija, medikai ir socialiniai darbuotojai.

3. Remiantis naująja Konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo, priimtoje Europos Tarybos 2011 m. balandžio 7 d. (Lietuvos Respublika dar nėra ratifikavusi), Šalys turi imtis būtinų įstatymų leidybos ar kitų priemonių, kad užtikrintų, jog tyčinis smurtas prieš kitą asmenį būtų kriminalizuotas, taip pat kad užtikrintų visų formų smurto efektyvius tyrimus ir teisinius procesus be nepagrįsto delsimo ir kad atsakingas asmuo būtų nubaustas (žr. 2011 m. Konvencijos 1, 3, 5, 35 straipsnius and VI skyrių).

4. Byloje *Bevacqua and S. v. Bulgaria* (no. 71127/01, §§ 53, 66, 77-84, 2008-06-12) Teismas taip pat rėmėsi JT Ekonominės ir Socialinės Tarybos žmogaus teisių komisijos (E/CN.4/2006/61; 2006-12-20) pozicija, kur specialioji pranešėja dėl smurto prieš moteris teigė, kad yra paprotinės tarptautinės teisės taisyklė, kuri „įpareigoja šalis deramai užtikrinti pakankamą apsaugą ir reakciją į smurto prieš moteris atvejus bei užkirsti jiems kelią“. Ši išvada pagrįsta rėmėsi keletos tarptautinių institucijų, įskaitant Teismą, praktikos pavyzdžių analize (nuoroda į sprendimą byloje *Osman v. United Kingdom*, 1998-10-28, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII), Amerikos Žmogaus Teisių Teismą (nuoroda į bylą

Velasquez Rodriguez v. Honduras), Amerikos Žmogaus teisių komisija (nuoroda į pranešimą, nr. 54/01, byla 12.051, Maria da Penha Maia Fernandes (Brazilija)) ir JT Konvencijos dėl visų formų diskriminacijos prieš moteris panaikinimo stebėsenos komitetą (nuoroda į bylą A.T. v. Hungary – 2005).

5. Smurtas artimoje aplinkoje Lietuvos visuomenėje yra dažnas reiškinys ir labai jautrus klausimas (žr. šio sprendimo 40 punktą). Komitetas dėl diskriminacijos prieš moteris panaikinimo Baigiamosiose pastabose dėl Lietuvos (2008 m. liepos 8 d.) pažymėjo įvairias pastangas, kurių Šalis ėmėsi kovai su smurtu prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, ... įskaitant Nacioanlinės strategijos dėl kovos su smurtu prieš moteris priėmimą, daugelį nesėkmingų Baudžiamojo kodekso pataisų, krizių centrų tinklo įsteigimą bei nuo 2008 m. visoje šalyje veikiančios pagalbos linijos sumuštomis moterims išplėtimą į visą parą trunkančią paslaugą.

6. Vis dėlto Komitetas taip pat pabrėžė, jog Lietuvoje nėra priimtas joks specialus įstatymas dėl kovos su smurtu prieš moteris bei pilnos ir efektyvios apsaugos aukoms teikimo ir išreiškė susirūpinimą dėl didelio smurto prieš moteris, ypač smurto artimoje aplinkoje, paplitimo Lietuvoje (žr. šios sprendimo 39 punktą).

7. Todėl 2011 m. gegužės 26 d. Seimo priimtas Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, kuris įsigaliojo 2011 m. gruodžio 15 d., gali būti laikomas kaip pozityvus žingsnis į priekį, apsaugant asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje (žr. šio sprendimo 62 punktą). Įstatyme pripažįstama, kad smurtas artimoje aplinkoje pažeidžia žmogaus teises ir laisves (1 straipsnis) bei policijai suteikia teisinį pagrindą efektyviai reaguoti į smurto artimoje aplinkoje atvejus. Skundo pateikimas tampa ne aukos atsakomybe (7 straipsnio 1 dalis).

8. Priėmus šį įstatymą, Lietuva pilnai įgyvendino *Komiteto dėl diskriminacijos prieš moteris panaikinimo* rekomendaciją priimti specialų įstatymą dėl smurto artimoje aplinkoje (žr. šio sprendimo 39 punktą).

9. Vis dėlto, nors minėto įstatymo priėmimas yra svarbus žingsnis į priekį, vien to nepakanka nugalėti tokį jautrų ir plačiai paplitusį reiškinį Lietuvos visuomenėje³⁰. Visų būtinų ir tinkamų priemonių turi būti imamasi visų lygių kompetentingų Lietuvos valdžios institucijų tam, kad būtų tinkamai įgyvendintas naujai įsigaliojęs Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas. Tikiuosi, kad šalis imsis visų reikiamų priemonių pasmerkti ir išnaikinti visų formų smurtą prieš moteris, įskaitant smurtą artimoje aplinkoje, siekiant, kaip teigiama 2011 m. Europos Tarybos konvencijos Dėl smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir kovos su juo preambuleje, „sukurti Europą, laisvą nuo smurto prieš moteris ir smurto artimoje aplinkoje“.

10. Grįžtant prie pagrindinio šios bylos teisinio klausimo, t.y. ar Šalis įvykdė pozityvią pareigą, kylančią iš Konvencijos, imtis visų būtinų

³⁰ EŽTT Lietuvos Respublikos Vyriausybei perdavė dar vieną peticiją dėl smurto artimoje aplinkoje – *D.P. prieš Lietuvą*, Nr. 27920/08; žr. Teisingumo ministerijos interneto svetainę - <http://www.tm.lt/eztt/naujiena/154>.

priemonių, kad apsaugotų pareiškėją nuo tariamai patirto smurto artimoje aplinkoje, mano nuomone, šios bylos aplinkybėmis Teismas neteisingai rėmėsi 3 straipsniu. Šis Kolegijos sprendimas nėra paremtas Teismo praktika, kur smurto artimoje aplinkoje bylos yra nagrinėjamos Konvencijos 8 straipsnio požiūriu.

11. Atitinkamai remiantis Teismo praktika šiuo klausimu, mano asmenine nuomone, pareiškėjos skundas dėl fizinio smurto prieš ją turėjo būti nagrinėjamas pagal Konvencijos 8 straipsnį ir pareiškėjos teisę į privatų gyvenimą (žr. *Bevacqua and S. v. Bulgaria*, cituota pirmiau, §§ 66, 77-84; *Sandra Janković v. Croatia*, no. 38478/05, §§ 31, 44 ir 45, 2009-03-05; *Hajduová v. Slovakia*, no. 2660/03, §§ 45-46, 2010-11-30; ir naujausią bylą *Kalucza v. Hungary*, no. 57693/10, §§ 13, 14, 16, 23 ir 42, 2012-04-24), kadangi ši sąvoka, kaip jau ne kartą anksčiau yra pažymėjęs Teismas, apima asmens fizinį ir psichologinį neliečiamumą (žr. *X and Y v. Netherlands*, 1985-03-26, §§ 22 ir 23, Series A no. 91; *Costello-Roberts v. United Kingdom*, 1993-03-25, § 36, Series A no. 247-C; ir *Sandra Janković*, cituota pirmiau, § 45).

12. Žinoma, aš sutinku, jog tam tikrų bylų konkrečiomis aplinkinėmis valdžios institucijų pozityvi pareiga, kylanti iš Konvencijos, gali skirtis ir gali būti taikomi 2 arba 3 straipsniai, tuo tarpu kitose bylose Teismas galėtų remtis vien 8 straipsniu arba kartu su 3 straipsniu (žr. *Bevacqua and S. v. Bulgaria*, cituota pirmiau, §§ 65, 2008-06-12, kur Teismas dėl Šalies pozityvios pareigos apginti pareiškėją ir jos sūnų nuo buvusio vyro agresyvaus elgesio rėmėsi Konvencijos 8 straipsniu; *Opuz v. Turkey*, cituota pirmiau, §§ 72-86, kur Teismas dėl Šalies pozityvios pareigos apsaugoti asmenis nuo smurto artimoje aplinkoje rėmėsi Konvencijos 2, 3 ir net 14 straipsniais; ar sprendimą byloje *Osman*, cituota pirmiau, §§ 128-130, kur Teismas dėl Šalies pozityvios pareigos imtis pakankamų ir tinkamų priemonių, kad apsaugotų antrąjį pareiškėją ir jo tėvą nuo tariamo pavojaus, rėmėsi Konvencijos 2 ir 8 straipsniais).

13. Šiuo atveju pareiškėja, pildydama paraiškos formą, rėmėsi tik Konvencijos 6 ir 13 straipsniais. Kaip jau minėjau, sutinku, jog tam tikrais atvejais Šalių nesugebėjimas ištirti privačių asmenų smurtą ir/ar užtikrinti efektyvų baudžiamosios teisės normų taikymą tam, kad atgrasytų nuo nusikaltimų asmens kūno neliečiamumui darymo, gali pareikalauti Konvencijos 3 straipsnio taikymo (žr. *Beganović v. Croatia*, no. 46423/06, §§ 64-71, 86-87, 2009-06-25); ir šis reikalavimas taip pat gali būti išplėtotas iki privačių asmenų netinkamo elgesio (žr. *Šečić v. Croatia*, no. 40116/02, §§ 49-60, 2007-05-31). Kai kuriais atvejais gali būti taikomas net ir 2 straipsnis, kai smurtas ar smurtas artimoje aplinkoje, kurio kompetentingos valdžios institucijos nesugebėjo sustabdyti, baigiasi aukos mirtimi (žr. bylą *Opuz*, cituota pirmiau, §§ 136 and 145-149, kur Teismas taip pat rėmėsi 2 straipsniu bei nustatė jo pažeidimą, ir *mutatis mutandis, Nachova and Others v. Bulgaria* [GC], no. 43577/98 ir 43579/98, §§ 95-97, ECHR 2005-VII).

14. Grįžtant prie šios bylos aplinkybių, aš manau, kad išpuoliai prieš pareiškėją nepasiekė minimalaus žiaurumo lygio, kad patektų į 3 straipsnio reguliavimo sritį (šiuo klausimu žr. *Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, § 120, ECHR 2000-IV; *Selmouni v. France*, [GC], no. 25803/94, § 100, ECHR 1999-V; ir, priešingai, *Beganović*, cituota pirmiau, §§ 64-66, 68, ir *Opuz*, cituota pirmiau, §§ 9, 10, 13, 20, 23 ir 161). Byloje *Valiulienė*, nors pareiškėja buvo mušama sugyventinio 5 kartus, kiekvieną kartą ji patyrė tik nežymų sveikatos sutrikdymą, kuris nesukėlė jokių trumpalaikių sveikatos problemų (žr. šio sprendimo 7 ir 8 punktus). Pareiškėjos patirti sužalojimai neturėjo jokių ilgalaikių pasekmių ir nesukėlė jos laikino nedarbingumo (priešingai, žr. *Iļjina ir Sarulienė prieš Lietuvą*, nr. 32293/05, §§ 11 ir 47, 2011-03-15, kur Teismas, nustatydamas 3 straipsnio pažeidimą, ypatingai atkreipė dėmesį į faktą, kad teismo medicinos ekspertas nutarė, jog ji bus nedarbinga 9 dienas).

15. Atitinkamai, remiantis konkrečiomis šios bylos aplinkybėmis (labai lengvais sužalojimais), negaliu sutikti, kad pareiškėjos patirtas netinkamas elgesys buvo toks žiaurus, jog galėtų būti laikomas nežmonišku ir žeminančiu ir taip patekti į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį (žr. naujausią bylą *Kalucza*, cituota pirmiau, §§ 13, 14, 16, 23, 61 ir 62, 2012-04-24, ir taip pat *Bevacqua and S.*, cituota pirmiau, §§ 66, 77-84, 2008-06-12). Mano nuomone, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, byla turėjo būti nagrinėjama išskirtinai pagal Konvencijos 8 straipsnį ir Vyriausybės vienašalę deklaraciją, kuria pripažintas Konvencijos 8 straipsnio pažeidimas (šio sprendimo 5 punktas), turėjo būti priimta.

16. Vis tik Kolegija nusprendė nagrinėti bylą pagal Konvencijos 3 straipsnį, taigi, mano nuomone, kompensacija už patirtą neturtinę žalą pagal 41 straipsnį turėjo būti didesnė.